

Olcso cseh ágytoll!

5 küb: új fosztott 9,60 K, jobb 12 K, fehér pehelypuha fosztott 18 K, 24 K, hófehér pehelypuha fosztott 30 K 36 K Szállítás portmentes, utánvét. A kiserelés és visszavétel portmentesítés ellenében megengedték. 10913

Benedikt Sachsel, Lobes 279, Post Pilsen, Böhmen.

Schicht-szappan

Mindenütt kapható! Bevásárlásnál különösen arra ügyeljünk, hogy minden darab szappan a „Schicht” névvel és a fenti védjegyek egyikével legyen ellátva.

10468

ELŐVIRÁGOK

csokrok, koszorúk kaphatók

PÁSZTORY M.

elővirágkereskedésében

Budapest, VIII., Nemzetisínház.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve. 10613

Testesség, Kövértestiség.

Hogy nyúlánkká legyünk a nélkül, hogy az egészségünknek ártson, használjuk a **Pilules Apollo-t**, mely tengeri növények alapján van előállítva és párisi orvosok által jóváhagyva.

E könnyen betartható gyógyszerkezelés elhajtja a túlságosan embonpoint oszlatlanul és biztosítja rövid idő alatt a kövértestiség gyógyulását mind a két nemnél.

Ez a tika minden elegáns hölgynek, ki nyúlánk és fiatalos alakját meg akarja őrizni. Egy üvege ára utasítással együtt K 6.45 bérmentve, utánvét K 6.75.

J. Ratié, Pharmacien, 5, Passage Verdean, Paris (9°).

Raktár Berlinben: B. Hadra, gyógyszerész, Spandauerstrasse 77.

Ausztria-Magyarországban: Török József gyógyszerész, Budapest, Király-utca 12. 10620

Nem hálaíratok és elismerő-levelek, hanem tények bizonyítják, hogy a **mármaroszi lilium-arckenő és arczkrem** a Szerecsen védjeggyel a legutóbbi hetekben szépség és a cosmetika terén.

Hozzá való lilium tejzsáppan 1 drb 80 fl. Kis téglés arckenőcs... 1 korona. Nagy téglés arckenőcs... 2 korona. Kis téglés arczkrem... 2 korona. Nagy téglés arczkrem... 4 korona. Lilium-arccorp bármely színben 1 doboz 1 korona 60 fl.

Kapható a készítőnél **LÁSZLÓ GÉZA** Szerecsen győgytárban **Mármaroszi Győgytár**. Főraktár: Török József Király-utca 12 és Andrássy-út 26., valamint a Nádor gyógyszerárban is Budapestben. 10610

CRÈME DE MARGUERITE KRIEGER

Igazi urinó arczának, kablének, kezeinek alapos ápolására használja mindig a világhírű, 1885-ik év óta törvényileg védett **Krieger-féle CRÈME DE MARGUERITET.**

Kérjen mindig határozottan **Krieger-féle**. Eredeti nagy téglés 4 kor. Probátégely 1 kor.

KRIEGER GYÖRGY gyógyszerár Budapest, VIII., Kálvin-tér. 10670

Rozsnyai Máttyás chininczukorkája iztelen chininből.

Legjobb szer láz, váltóás, malária ellen, különösen gyermekeknek, a kik keserű chinint bevenni nem képesek.

Törvényesen védve. Valódi, ha minden egyes piros csomagolópapíron **Rozsnyai Máttyás** névalírása olvasható. Utasatokról óvakodjunk.

Főraktár: Budapest **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerárban, valamint minden gyógyszerárban. 10236

Továbbá a készítőnél: **Rozsnyai Máttyás** gyógyszerárban Árad, Szabadság-ter. 10616

6 havi próbára!

3 havi hitel! Teljesen ingyen!

Csak 2 ft 25 és más reklámra világismert cégem óráinak ajánlására nincsen szükség. Már évek óta küldöm magánvevőim teljes meglepedésére valódi amerikai antimagnes

System Roskopf Patent-horgony remontoir-óráimat 99. számú olomzárral

zítva, 3 évi írásbeli jótállással, szarvasbőr tokban, nikkel lánc és függővel 2 ft 25 árban. 3 drb 6 ft 50, 6 drb 12 ft 50. Ugyanaz dupla fedéllel 3 ft 50. Olcsó System Roskopf-órák olomzár nélkül, mint azok mindenütt kis órák és kereskedők által eladotnak. 1 ft 75. Pénz vissza! vagy becsérlés rongálatlan állapotban 6 hónapon belül megengedve. Szétküldés utánv. vagy a pénz előleges beküldése ellenében

KONRÁD JÁNOS első óragyár által, Brűx 1138. sz. (Csehszország). 10675

Cs. és kir. telek. becsús. Kiténtve a cs. kir. osztrák birodalmi sasal, arany és ezüst kiállítási érmekkel és 100,000 elismerő-levelel a világ minden tájáról. Gazdagon illusztrált árjegyzékek 600-nál több ábrával kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

SZÉP

melékkeseteket kaphat mindenki kinek nagy ismeretése van. Tisztelegés, kényelmes foglalkozás. Küldje be címét U. 13. alatti a következő címre: Annoncen Bureau des Merkur, Mannheim, Baden. Postafiók 351.

+ Soványság +

Szép teli testidomok a D. Franz Steiner & Co. Berlin erőpors által. Aranyérmekkel kitüntetve Páris 1900. Kiállításánál és Hamburg 1901. 6-8. és alatti már 30 fontnyi gyarapodásért kezeség. Orvosi rend. szerint. Szegesen becsültek. Nem szédülge. Széles közönségre. Ára katonaként 2 kor. 50 fillér. Postautalvány vagy utánvét. Szállítja: 10128

TÖRÖK JÓZSEF gyógyszerár, Budapest, 18. Király-u. 12

Villanyos zseblámpa.

Könnyű nyomásra azonnal világos villanyos fény sugárzik. Teljesen veszélytelen. Könnyű és kényelmesen zsebben hordható. E lámpát évekig lehet használni, mivel a kiegészítő batteriát újjal lehet pótolni. Ára teljesen felzárva 3 k. fényerővel 4 k. 100-batteria darabonként 1 k. Előre fizetés vagy utánvét. 10616

J. KÖNIG, Wien, VII., Westbahnstrasse 36.

Vértess-féle sóborszesz 10591
Minden házban szükséges.

Alapított 1837-ben.
SZABÓ LAJOS
szűcsmester
BUDAPEST,
Koronaherceg-utca 17.

Ajánlja a n. é. hölgyközönségnek
SEALSKIN, SKUNKS, CHINCHILLA, NYUSZT stb.
gallérok, Collierek és karmantyukban dúsan felszerelt raktárát.

Olcso órák

Arany és ezüst órák 3 évi írásbeli jótállással. Eredeti gyári árak. Gyári raktár **MAX BÖHNEL** órák, Wien, IV., Margarethenstr. 38/G. Legnagyobb és legdrágább cég. Alapított 1840. Legmagasabb kitüntetés „Grand Prix” és nagy arany érem Páris 1904. Nikkel remontoir-óra 1-60 ft. Fekete acél-remontoir-óra 1-90 ft. Roskopf-rendszerű szabadalm. remontoir-óra 2 ft. Eredeti „**Vasuti Roskopf**”-óra (nem Roskopf rendszerű) 3-50 ft. Goldin remontoir-óra (ketős fedéllel) 2-90 ft. Valódi ezüst remontoir-óra 3 ft. Ketős fedéllel 3-50 ft. Tula remontoir-óra aranyból rézhelyzet magy. kir. ezimrel vagy cs. és k. osztrák birodalmi sasal, vagy szép vadászkepekkel 5 ft. Valódi ezüst páncél-lánc 95 kr. 14 karátos arany remont-óra 7-50 ft. 14 kar. arany páncél-lánc 10 ft. 14 kar. arany-gyűrű 1-80 ft. Logóórák két súlyjal 130 cm. hosszú 10-75 ft. Kerek konyháórák 1-35 ft. Elheszt-órák, nikkel 1 ft. — Megnem felelő kiserekek vagy a pénzt vissza-küldöm. Kérje egy levelezőlapra nagy, 900 képpel ellátott árjegyzékemet, mit ingyen és bérmentve küldök. 10683

Mindenütt, minden győgytárban kapható.

A hában és az uton nélkülözhetetlen szernek van elismerve

Thierry A. gyógyszerész balzsama.

Legjobb hatású rossz emésztésnél és a vele együtt fellépő betegségeknek, mint felhőgés, gyomorfűgés, székrekedés, sav képződés, túlteltség érzete, gyomorégés, étvágytalanság, kataraktus, gyuladás, gyengeségi állapot, felfűvődés stb., stb. Működik mint görcs- és fájdalom-csillapító, köhögést szüntető, nyálkaoldó és tisztító szer.

Postán legkevesebb számküldés 12 kis vagy 6 nagy üveg 5 K költségmentesen, 60 kis vagy 30 nagy üveg 15 K költségmentesen netto.

Kicsinybeni eladásnál a raktárakban 1 kis üveg ára 30 fillér, 4 ket-tős üveg 60 fillér.

Ügyeljünk az egyedüli törvényileg bejegyzett zöld apáca védjegyre: „Ich dien.” Egyedül ez valódi.

Ezen védjegy utánzása, valamint más törvényileg nem engedélyezett, így forgalomba nem hozható balzsam-gyártmányok viszonteladása tör-vényileg tilva van. 10547

Egyedüli valódi **BALZSAM** „Védangyal” győgy-tárból **THIERRY A.** Pregrada-ban, Rohitsch-Sauerbrunn mellett.

Thierry A. gyógyszerész Centifolia-kenőcse

fájdalomcsillapító, puhító, oldó, húzó, gy-gyító stb. Legkisebb postal számküldés 2 legly 3 K 60 fillér. Kicsinybeni eladásnál a raktárakban 1 K 20 fillér eladotnak. Főraktár Budapestben: Török J. dr. Egerer L. I. gyógyszer-tára: Lugoson Vértess. Közvetlen rendelések ezimzendők: „Schutzengel Apotheke” des A. Thierry in Pregrada bei Rohitsch-Sauerbrunn.

Az összeg előzetes beküldése esetén a szállítást egy nappal előbb történik, mint utánvétell és az utánvétell pótdíj is meg-takarítható, így ajánlatosabb az összeget előzetesen utalványozni és a megrendelést a szelvényen eszközölni és a pontos címet megadni.

44. SZ. 1904. (51. ÉVFOLYAM.) SZERKESZTŐ FŐMUNKATÁRS
NAGY MIKLÓS. MIKSZÁTH KÁLMÁN. BUDAPEST, OKTÓBER 30.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egy évre 24 korona. Caupán a VASÁRNAPI UJSÁG egy évre 16 korona. A POLITIKAI UJDONSÁGOK egy évre 10 korona. Keltetői előfizetésekhöz a postaiag meghatározott viteldj is csatolandó.

MAGYARORSZÁG ELMEBETEGÜGYE.

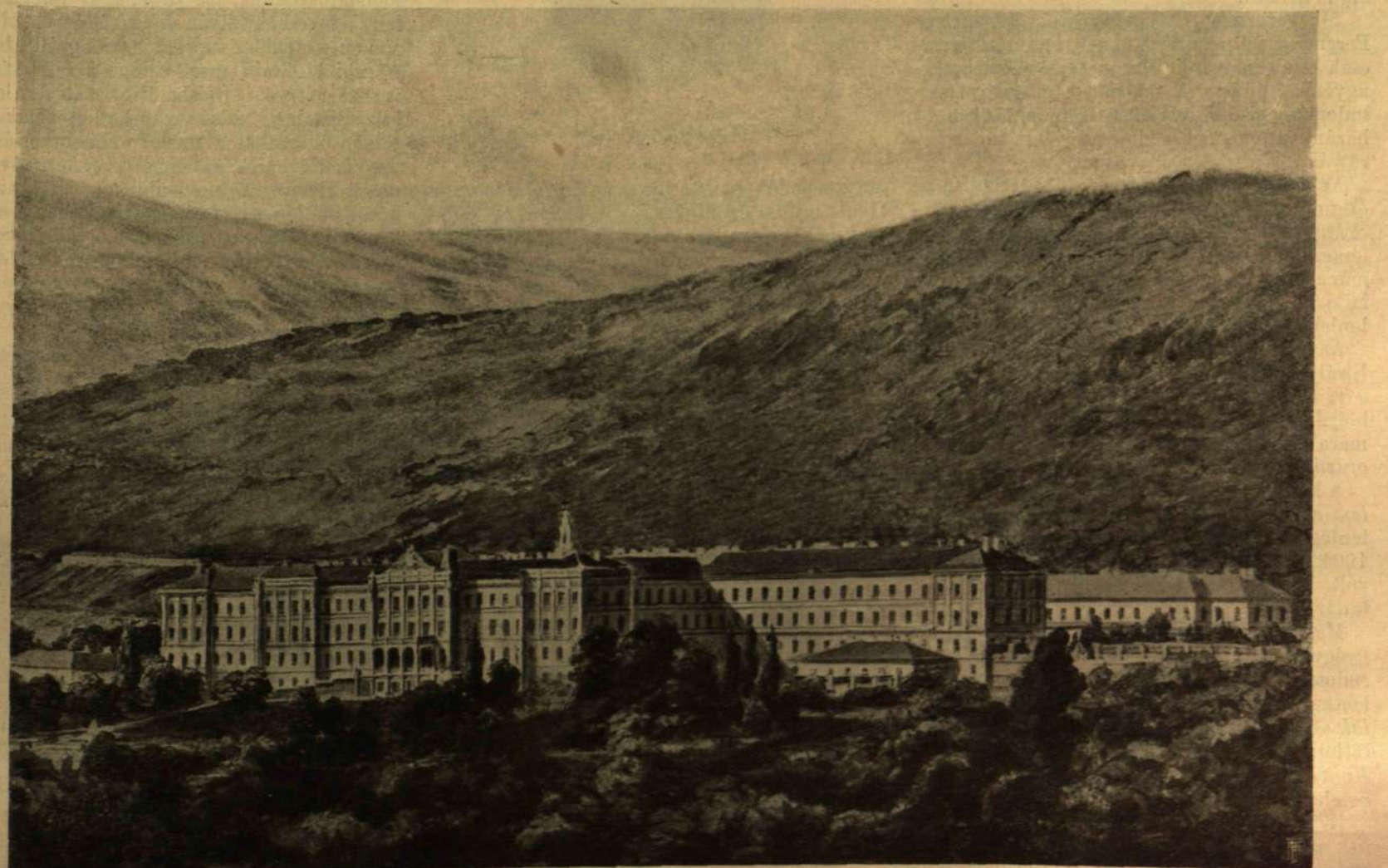
A MAGYAR elmebetegügy felkarolása az állam részéről jóformán csak az alkotmány helyre-állítása után kezdődött, s azóta mind hat-batósabbá válik, de azért attól, hogy e szomorú téren is minden közszükségletnek megfelelőhes-sünk, még meglehetősen távol állunk.

Egy országos tébolyda felállítása Magyar-országban már 1791-ben szóba került, a mikor egy Bécsben augusztus 25-én kelt kanzellári rendelet arra nézve intézkedett, hogy a külön-böz alapokból befolyó összegek, nevezetesen a II. József császár által felosztott kolostorok-nál létezett alapítványokból származó „fundus confraternitatum” egy nyilvános tébolyda és hasonló intézmények létesítésére fordítandók.

És ez időtől fogva az elmebetegek elhelyezé-sének kérdése ügyszólván állandóan napirenden van. A megyék ismételve foglalkoztak e tárgygyal és különösen Pestmegye az, a mely az ügyet sürgeti. 1801-ben feliratot intézett a nádorhoz, melyben panaszkolja, hogy az elme-betegekről nem gondoskodnak, s ezért kérel-mezi, hogy a Szent-Endrén levő kórház némely helyiségei alakittassanak át elmebetegek részére. Pest városa pedig azzal a javaslattal fordult Pest megyéhez, hogy egy még II. József császár által emelt igen tágas épület: az „Uj-épület” egy része, ha azt Ő Felsége átengedné, tébolydai célokra lehessen felhasználható. 1806-ban viszont **Pálffy** gróf kanzellár fel-hívta a helytartótanácsot, hogy mielőbb tegyen felterjesztést egy tébolyda alapításának tárgya-

ban. Ennek eredményeként nyújtotta be **Pfisterer** Endre protomedikus 1809 elején egy 70 beteg számára létesítendő tébolyda tervezetét. Ke-restek is az ország különböző részeiben meg-felelő helyet, de azért a terv csak terv maradt. Pestmegye a saját megyéjébeli elmebetegek számára **Kecskeméten** intézetet akart létesíteni s ez ügyben a nádorhoz fordult, de kérelmét kétszer is elutasították azzal az indoklással, hogy hasonló célból ügyis országos „közfundáció” fog létesíttetni.

Az országos tébolyda tervének keresztülvite-lét előbb pénzhiány, majd mikor közadakozás és különösen gróf **Nádasdy** Ferencz váci püsp-ök, később kalocsai érsek nagy alapítványa folytán az az akadály némileg elhárítottat, az idők viszontagsága késleltette. Előbb a francia-

A LIPÓTMEZSEI ORSZÁGOS ELMEGYŐGYINTÉZET BUDAPESTEN.

Dr. BABARCSI SCHWARTZER OTTÓ.

Dr. CHYZER KORNÉL.

Dr. MORAVCSIK ERNŐ EMIL.

Dr. BOLYÓ KÁROLY.

háború és az utána bekövetkezett devalváció, majd ismét az 1838-ik évi pesti árvízveszedelem, mind megannyi gátló körülmény, a melyek folytán az ügy évekre elhúzódott.

1848-ban István nádor kezdett a dolog iránt érdeklődni s utasította Stáhlly országos főorvost, hogy a bécsi és prágai tébolyda mintájára készítsen tervek egy Pesten vagy Budán létesítendő tébolyda számára. A létesítendő tébolydára való tekintettel készült akkor dr. Glatter Ignác Ede orvos memorandum, a melyben néhány merész és furcsa állítással találkozunk ugyan, de viszont oly eszméket is fejt ki, melyek a legmodernebb felfogásnak is becsületére valának. A szabadságharc ideje azonban nem volt alkalmas a már annyira sürgetett intézmény létesítésére s így a tárgyalások, amiből 400,000 forint állt már rendelkezésre, ismét fennakadtak. Az elmebetegek részint egyes kórházakban primitív kezelésben, inkább csak felügyeletben részesültek, részint börtönökben születtek, a legnagyobb részük pedig a család és a társadalom veszélyére szabadon járt.

Ily állapotok késztettek egy orvosi szakírókat erre a fölkiáltásra: «Országos örülde, jöjjön el a te országod!»

Végre 1850-ben egy humánus céljainak teljesen megfelelő elmeegógyintézet létesült: a Schwartzter-féle magán elmeegógyintézet Váczolt, melyet azonban két év múlva: 1852-ben Budára a Kékgolyó-utczába helyezték át, a hol ma is fennáll.

Magyarország elmeegógyászai Schwartzter Ferenczet vallják üttörőjükné. Ez intézet nemcsak kezdeményezője Magyarországi elmebetegek ügyének, hanem a magyar elmeegógyászati tudomány első iskolájának is mondható, mert hazánk számos neves elmeegógyásza innen került ki.

Az országos nevű intézet, mely 1889-ben az elhunyt alapító tudós fiának: dr. Babarcsi-Schwartzter Ottónak tulajdonába ment át, keletkezése óta folyton bővült, tökéletesült és ma mára Kékgolyó-utca egyik oldalát egészen elfoglalja. Kétszáz betegre van berendezve, s 19 pavilonból, 11 korból és két gazdasági udvarból áll.

Az első állami elmeegógyintézetek nálunk a Királyhágón túl keletkeztek. 1857-ben a kolozsvári «Karolina»-kórháznál egy ideiglenes tébolydai osztályt alakítottak 30—35 beteg számára; 1863-ban pedig megnyílt a nagyszabású országos tébolyda.

A kolozsvári osztály azóta a kolozsvári egyetem elmeegógyászati klinikájává nagybódott, jelenleg a legmodernebb berendezéssel, s benne 1904. január elején 95 férfi és 72 nőbeteg volt. Élén dr. Lechner Károly egyetemi ny. r. tanár áll.

Megbővült a nagyszabású országos elmeegógyintézet is s 1899-ben külön első- és másodosztályú elmebetegek részére megnyílt benne a 25 férfi részére épített elegáns «ürlak». S külön pavillont nyert az intézet a tisztátalan betegek részére. Az intézet igazgatója: Konrád Jenő; főorvosa: dr. Nagy Dezső. Ez év elején 243 férfi és 177 női beteg volt.

1863 december 6-án adatott át rendeltetésének az ország legnagyobb s legismertebb elmeegógyító intézete: a lipótmézei elmeegógyintézet, mely január elején 482 férfi és 522 női, összesen: 1004 beteget számlált. Megalapítása

Dr. OLÁH GUSZTÁV.

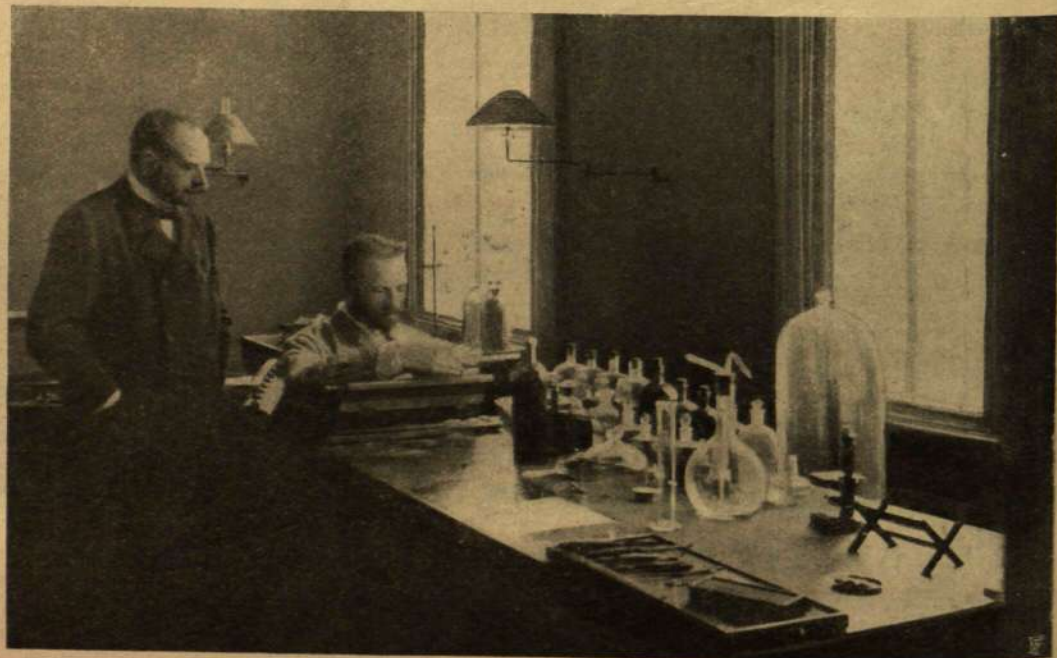
Dr. SALGÓ JAKAB.

óta esztendőik hosszú során át dr. Niedermann Gyula miniszteri tanácsos volt az igazgatója, ki csak néhány év előtt vált meg állásától s jelenleg csak nemrég Rákospalotán megnyílt nagy-

szabású magán-elmeegógyintézetének az élén áll. A lipótmézei állami gyógyintézet jelenlegi igazgatója dr. Bolyó Károly; főorvosai: dr. Salgó Jakab, dr. Epstein László. Tavaly nyílt meg az intézethez kapcsolatosan épített hülye-intézet, melyben ötven hülyét ápolnak.

A nagyszabású lipótmézei intézettel sem lehetett még csak távolról sem megoldva az ország összes elmebetegei elhelyezésének kérdése, s előállott egy újabb intézet létesítésének a szükség. Így létesült 1884-ben a 254 beteg részére berendezett angyalföldi országos elmeegógyintézet. Ennek rendeltetése eredetileg az volt, hogy gyógyíthatatlan s közveszélyes elmebetegek elhelyezésére szolgáljon, de egyrészt a felvételre szoruló elmebetegeknek egyre növekedő száma, másrészt az a körülmény, hogy az elmebajnak gyógyítható vagy gyógyíthatatlan voltát minden esetben megállapítani nem lehet, lehetetlenné tette a fenti elvnek következetes keresztülvitelét.

Az intézet néhány év előtt új igazgatósági épületet kapott; a régiből lebontották s helyébe igen csinos pavillont emeltek vagyonszámba férfi és női betegek részére, de még mindig új betegpavilonokra van benne szükség. Dr. Oláh Gusztáv az intézetnek kezdetől fogva, 1889-től, igazgatója, néhány érdekes képet engedett át a «Vasárnapi Ujság» részére, melyeket e számunkban közlünk, bemutatva egyes részleteikben a betegek osztályait s a mint künn a szabadban foglalatokodnak. Az «asocialis» (megférhetetlen) betegek osztályán a «cellák» előtti folyosón ép 1 ápolónő hallgatódzva figyeli a beteget. A régi «cellák» most csinos berendezésű kis szobák, melyek ajtai belülről szabadon nyithatók. Párnázott falakat, törhetlen ablakokat és tömör butorokat a modern elmeorvoslás teljeseen mellőz. Ha a beteg kivételesen valamit mégis elront, vagy egy ablakot betör, azt újjal pótolják. Ma már se kényszerzubbonyt, se más kényszereszközt a roham lefolyásáig tartó elszigetelésen kívül nem alkalmaznak. Már évek

Dr. OLÁH GUSZTÁV ÉS Dr. EPSTEIN LÁSZLÓ A LABORATORIUMBAN.

óta az elmeegógyintézetekben a férfi és női ápolók mellett apácák ügyelnek a betegeknek (s egyben az ápolószemélyzetre is). Dr. Oláh Gusztáv igazgatóján kívül dr. Molnár Károly főorvos, dr. Geiger József és dr. Dósa Mihály másodorvosok működnek itt. Az intézet betegeinek létszáma ez év elején 172 férfi és 165 nő volt.

A meglevő intézetek túlszűfolttsága miatt 1894-ben a belügyminiszter tébolydává alakította át a nagy-küllői régi megyeházát s a következő évben még kibővítette 300 beteg befogadására. S erről írja az 1895-ről szóló belügyminiszteri jelentés: «Csak igen rövid ideig fog a legsürgősebb szükségnek eleget tenni és ennél fogva máris újabb tébolydák felállítására történnek meg az előmunkálatok.» Az intézet igazgatója dr. Lukács Béla, főorvosa dr. Nyéki Károly. Ez év elején 297 férfibetege volt.

Eddig az országban csak ez a négy állami elmeegógyintézetünk van. Ezek mellett egyes nagyobb vidéki kórházak mellett külön modern épületekkel bíró elmebetegek-osztályok létesültek, így: Pozsonyban, Nyitra, Gyöngyösön, Szegszárdon, Balassa-Gyarmaton, Sátoralja-Ujhelyen, Baján, Pécsen, Nagyvárkonyon, mely utóbbiban 350 beteg nyert elhelyezést. A többiben a létszám 150—200—250 között változik.

A nagyobb mértékben közveszélyes elmebetegek megfigyelésére és gyógyítására az igazságügyminiszterium 1894-ben egy ideiglenes elmebetegek-osztályt állított fel, 1896-ban pedig a gyűjtőfogház mellett egy állandó, a modern igényeknek megfelelő országos megfigyelő és elmeegógyító intézetet létesített, a mely 140 beteg befogadására van berendezve. Az intézet élén 1895 óta dr. Moravcsik Ernő Emil egyetemi ny. r. tanár áll, az intézet helyettes vezetője: dr. Németh Ölon.

Elmebetegek befogadására alkalmas köz-kórház-zal kapcsolatosak még: a budapesti Szent János-kórház-zal kapcsolatosak és ugyancsak Moravcsik tanár vezetése alatt álló elmebetegek megfigyelő osztály 150 beteg befogadására, továbbá: Debreczen, Fiume, Gyula, Kaposvár, Miskolc, Mós, Szabadka, Szeged, Temesvár városokban. Magánintézetek: az egri irgalmas férfi-, egri alapítványi női-, a budapesti Erzsébet szegényház-kórház.

A legutóbbi belügyminiszteri jelentés: «Magyarország elmebetegei az 1903-ik évben», az intézetek és kórházak növekedő betegforgalmáról így számol be:

1903 január 1-én az állami intézetekben (ide értve a pozsonyi és kolozsvári osztályt, s a gyűjtőfogházat) 2754, a nagyobb számú betegeket ápoló kórházakban és intézetekben 2202, a köz-kórházakban 314, a nyilvános jellegű kórházakban 51, a magán kórházakban 75, összesen tehát 5396 beteg volt ápolás alatt. Ugyanez év végén az összes betegek száma 5927 volt.

E vázlatos kép is eléggé feltárja Magyarországi elmebetegek-ügyének fejlődését az utolsó félszázad alatt. A kép azonban így még egyáltalán nem teljes. Mert míg 1860—61-ben Schwartzter Ferenc volt egyetemünkön az elmeegógyász egyetemes és magántanára, ma már három rendes egyetemi tanszék áll a

A SCHWARTZER-FÉLE BUDAPESTI ELMEGÓGYINTÉZET KASZINÓ-ÉPÜLETE.

psychiatria művelésének szolgálatában, s az elmeorvosoknak egész gárdája fejt ki magas színvonalú szakirodalmi munkásságot. A belügyminiszterium közegészségügyi osztályának főnöke: dr. Chyzer Kornél miniszteri tanácsos, a magyar elmebetegek egyik legteljesebb előmozdítója, a belügyminiszteri jelentések az ő szakavatott szerkesztése mellett kerülnek nyilvánosságra, s egyébként is teljes buzgalommal áll a nemes cél szolgálatában.

Elmeorvosaink lelkes tömörülése létesítette 1900 október havában az első országos elmeorvosi értekezlet-et, 1902 októberében a második kongresszust, az ezeken tartott szakszerű értekezések, felszólalások, viták, mind az elmebetegek-ügy továbbfejlesztésére és mind közhasznúbbá tételére céloztak.

Közl.: Theureux István.

AZ ELMEBETEG-ÜGY MAGYAR VEZÉRFÉRFIAI.

Mai számunkban a Budapesten közelebb lefolyt elmebetegek-ügyi kongresszus alkalmából több képen bemutatjuk azokat a férfiakat, a kik tudományos tevékenységüknél s hivatali állásuknál fogva a hazai elmebetegek-ügy élén állnak. A következőkben ismertetjük e kiváló férfiak életét és eddigi munkásságát.

Dr. Chyzer Kornél miniszteri tanácsos nem elmeorvos ugyan, de mint a közegészségügyi osztály vezetője a belügyminiszteriumban, sokat tett az elmebetegek-ügy fejlesztésére s a most tartott kongresszusnak egyik elnöke is volt. 1836-ban született Bártfán. Orvosi tanulmányait Budapesten végezte, majd Bécsben főleg az élettant és az állattant tanulmányozta. 1861-től kezdve nyolcz éven

át szülővárosában mint főorvos és fűrdőorvos működött, 1869-ben pedig Zemplén vármegye főorvosa lett. Különös sikerrel működött vármegyéjében az 1872—73-iki kholera-járvány alatt mint miniszteri biztos. 1892-ben a belügyminiszteriumba hívták meg a közegészségügyi osztály vezetésére, előbb osztálytanácsosi, utóbb miniszteri tanácsosi rangban. E minőségében nagy sikerrel tevékenységet fejtett ki a közegészségügy terén; az azóta létesült egészségügyi intézmények, miniszteri rendeletek és utasítások nagyobb részt az ő vezetése alatt készültek. Jelentékeny irodalmi munkásságot is fejtett ki s az egészségügyi mozgalmakban mint a vezérszereplők egyike működik. A Magyar Tudományos Akadémiának már 25 éves kora óta tagja.

Dr. Babarcsi Schwartzter Ottó, az atyja által alapított budai Schwartzter-féle magán-elmeegógyintézet tulajdonosa és igazgatója, 1853-ban Pesten született. Ugyanitt végezte orvosi tanulmányait s a doktori oklevél elnyerése után atyja oldalán teljesen az ideg- és elmeegógyászatnak szentelte magát. 1878 óta vezeti a budai intézetet, melyet ez idő alatt magas színvonalú, helyét a külföldi hasonló céllú magánintézetek között is megálló intézetté fejlesztett. 1883 óta az országos közegészségügyi tanács tagja s 1885 óta a budapesti egyetem jogi karán a törvényszéki elmeegógyász magántanára. Szilágyi Dezső igazságügyminiszter megbízásából részt vett az igazságügyi orvosi tanácsról szóló törvényjavaslat kidolgozásában s a tanács életbeléptetése után annak alelnökévé nevezetett ki. 1897-ben a magyar Vörös-Kereszt Egyesület főigazgatójává választották, egy év múlva pedig főigazgató lett. Az elmeegógyász köréből megjelent munkái, értekezései és nagyobb önálló művei, irodalmi formájukkal is kiválóak.

Dr. Bolyó Károly, a lipótmézei állami elmeegógyintézet igazgatója, Kunszentmiklóson született 1832-ben. A pesti egyetemen elvégezve orvosi tanulmányait, 1857-től kezdve hat éven át a Schwartzter-féle intézetben működött mint segéd-

A NIEDERMANN-FÉLE ELMEGÓGYINTÉZET RÁKOSPALOTÁN.

BUDAPEST-ANGYALFÖLD.

orvos, 1863-ban két évig tartó külföldi tanulmány-útra ment, meglátogatva Európa híresebb elmegyházi intézeit. Hazatérve 1866-ban az elmegyházi orvostudomány magántanára lett. Ezután két évig a Rókus-kórház tébolydai osztályán mint rendelő-orvos működött, 1868-ban a lipótföldi elmegyházi intézet főorvosa, majd igazgatója lett. Az elmegyházi orvostudomány számos dolgozatot adott ki.

Dr. Epstein László Nagyszombatban született 1868-ban. Középiskoláit itt, orvosi tanulmányait Bécsben végezte. Mint fiatal orvos az angyalpöldi állami elmegyházi intézet szolgálatába lépett. Különösen az intézet laboratóriumában végzett agyszöveti dolgozataival szerzett magának nevet. Négy év óta a lipótföldi intézet női osztályának főorvosa. Ő a kezdeményezője és szervezője a két évenként tartatni szokott elmegyházi kongresszusoknak. Számos pszichiátriai munka szerzője.

Dr. Moravcsik Ernő Emil, a budapesti egyetemen az elmegyházi tanára, 1858-ban született a nógrádmegyei Béren. Orvosi tanulmányait Budapesten végezte s aztán néhány évet résztartott az egyetemi gyógyszer-tanársként mellett mint tanársegéd, részint a Rókus-kórház több osztályán mint segédorvos eltöltve, 1883-ban az egyetemi elmegyházi tanársként tanársegéd lett. 1887-ben az elmegyházi egyetemi magántanára habilitáltatott s egyúttal a budapesti királyi törvényszék elmeorvos-szakértője lett. A törvényszéki elmegyházi és lélek-

NAGYSZÉK.

ügyi orvosi tanácsnak. Nagyszámú szaktudományi értekezései hazai és külföldi folyóiratokban jelentek meg s több önálló művet is adott ki.

VÉRES DIÁKZAVARGÁSOK PEST VÁROS UTCÁIN A 18. SZÁZADBAN.

A középkori hűbérviszonyokból kibontakozó autonóm városi és cézrendszer mindenütt erős tusákat vívott az addig uralkodó osztályszervezetekkel. Kiváltság állott itt kiváltsággal szemben s a városi önkormányzat, a cézmonopólium, az egyetemek privilégiumai, a birtokos nemesség előjogai nem egyszer ütköztek össze fegyverek csörgése mellett is egymással. Csak-hogy míg Európában mindenütt ez a mérkőzés az újkor küszöbén már bizonyos egyensúlyba jut, addig nálunk sajátos viszonyaink és társadalmi fejlődésünk különös irányra következtében a közelmúlt évtizedekbe is átnyúlik s hevesességét fokozza még városaink német szellem s a bennük ápolott idegen kultúra, mely élesen különbözteti meg magát a nemzet történeti osztályainak gondolatvilágától és hagyományaitól. Csak ez magyarázhatja meg, hogy nálunk a XVIII. század közepén jóval túl is, az ország szívében, a francia forradalom első szikrája kipattanásától alig pár évtizednyi időköz által elválasztva, oly jelenetek folyhat-

NAGYKALLÓ.

A MAGYAR ORSZÁGOS ÁLLAMI ELMEGYHÁZI INTÉZETEK.

tak le, melyek a középkor legsötétebb századaira emlékeztetnek.

Ezt a történeti háttért szükséges odaképzelnünk az alább elmondandó eseményekhez, hogy tisztán láthassuk belső indító okait, lélektani szálai összeszövődését annak a mozgalomnak, mely a régi Pest életének egy eddig teljesen ismeretlen epizódját tárja fel s a melyre vonatkozó Budapest székesfőváros levéltárában őrzött terjedelmes aktacsomó kivonatosa, de hi felhasználásánál támogatásunkra volt Budapest székesfőváros főlevéltárnokának, dr. Toldy Lászlónak, szíves és szakavatott útmutatása.

Kiseb-nagyobb összekocczások már előbb is napirenden voltak Pest utcáin az ifjuság és a polgárság közt. Egynek ezek közül szálai átnyúlnak a nagy bűnper aktaiba is, melylyel foglalkozni akarunk. Azért röviden érinteni kívánjuk itt.

Ifj. Szathmáry Károly József, a hasonnevű borsodi nemes család egyik sarja 1774 november 18-án este a kecskeméti kapunál levő „Ké Nyúl”-hoz címzett fogadóban borozott, miközben az ugyanott levő idősb Stefanovicsra rászólt, hogy pipáját tegye le. Midőn pedig ez nem engedelmeskedett a felszólításnak, s kér-

CZÍPORKÉSZÍTÉSSEL FOGLALKOZÓ ELMEBETEGEK.

Mielőtt tovább mennénk, állapodjunk meg kisse Skublanics, vagy mint az iratok nevezik — Stublanics, vagy Stublentz József sze-

állítása szerint azóta elhalt első felesége nótására egy kis korcsmát is nyitott. Rosz hírű, dologtalan nép látogatta a korcsmát, mely Pest város szigorú hatóságának nem egyszer szolgált megbotránkozására az ott folyó feslett üzelmek miatt. Mikor aztán egy alkalommal, 1760-ban, a János fővételű vásárkor Liebner Mihály, Faragula Jakab és Skrabák János átutazó idegeneknek 1346 forintját ellopták, a gyanu a korcsmárosra, Skublanicsra esett, a kit e miatt vizsgálat alá fogtak s nyolcz hónapi börtönrre s a városból való örökös kizárásra ítélték. Már akkor második felesége volt, a komáromi születésű, híres szép Pekin Klára.

Skublanics Pestről való kitiltása után Szegedre került, a hol nem valami jól ment dolga, mert kevéssel utóbb, 1772-ben feleségét megszöktette egy Avakumovics Mátyás nevű gazdag családból való pesti rácz kereskedő, a kivel már Pesten viszonyt kezdett, s a kinek nagybátyja, Philippovics János, akkor Moszkvában, orosz szolgálatban volt brigadéros. Egy nap négy lovas csésze állott meg a szép és kikapos asszony szegedi portája előtt, s a hazatérő férj már csak hült helyét találta feleségének. Vele szöktek Skublanics anyósa s az asszony két huga is.

Mi volt igaz, mi nem a dologban, alig lehet eldöntenünk, de tény, hogy Skublanics elkeseredésében panaszt emelt a szegedi tanácsnál ügyfelesége, mint anyósa és két sógora ellen, hogy azok szekrényét feltörve, mindenét ellopták, elvitték fehérneműjét, porcellán- és rézedényeit, sőt az ágyakból a tollat is. Kérte ki nyomozásukat és letartóztatásukat.

ASZTALOSOK.

dőre vonta Szathmáryt, hogy mi joga parancsolgat neki, ez több ízben arcul ütötte.

Az ekkép bántalmazott Stefanovics öccse közbelépett s békéltető szavakkal iparkodott lecsillapítani a hevéből elragadott ifjút, de az kardot emelt rá s ruháját összeszaggatta. Ezt látva, az összes vendégek Szathmáryra támadtak, kardját kezéből kicsavarták s átadták a fogadósnak, őt magát a helyiségből eltávolították s hogy vissza ne térhessen, a fogadó ajtaját bezárták.

Alig telt el néhány perc, kívülről koczogtatás hallatszott az ablakon. Skublanics József fegyverműves kért bebocsáttatást. Gyantlanul ajtót nyitottak neki, de az így támadt részen Szathmáry is visszalopózott s most pusztán ököllal, Skublanics pedig „Hirschfänger”-nek nevezett vadász-késsel rontottak a jelenlevőkre. S míg Szathmáry az ifjabb Stefanovics bal hónalját átvágó, csontig érő sebet ejtett, addig Skublanics bizonyos Manojlovics nevű szappanos szúrt nyakszirten, a ki azonban kiragadva magát támadója kezei közül, fölkapott egy széket s ezzel védekezve, az asztal alá menekült. Szathmáry azonban utána vetette magát s több ütést mért rá, minek következtében a szerencsétlen ember a nagy vérvesztéstől eszméletlenül rogyott össze.

A dühöngők megfékezésére több polgár vetette magát közbe, de Skublanics „Hau zu!” „Schlag zu!” (Üsd, vágd!) kiáltások közt biztatta társát, majd kényszerítve a korcsmáros, hogy Szathmáry eldugott kardját adja ki, azzal pozdorjává szabdalta s széthasogattak mindent. A megrémült vendégek könyörgésre fogták a dolgot, de Skublanics csak ezzel felelt: „Szathmáry báró és gavalér, mindent megfizet.”

MÁSODOSZTÁLYÚ BETEGEK LAKÓSZOBÁJA.

A BUDAPEST-ANGYALFÖLDI ORSZÁGOS ELMEBETEG-INTÉZETBŐL.

A DÜHÖNGŐ BETEGEK FOLYOSÓJA.

Szeged városa hajlott Skublanics kérésére s köröző levelet bocsátott ki a szökevénypár ellen, melyben részletesen közhírré teszi, hogy úgy mond: «Klára Pekin, Szegedi Stublenz (?) Jó-zsef, Puskatsinálló felesége, Komárom városában született, közép termetű, kövér testű, sovány ábrázatu, az orra porczikája egy felül hegyesebb, gesztenye színű szömlődökü s olyan hosszú haju, kék szemű, egyik orcáján lenese forma jegy vagyon, a ballában gyermekszülés miatt nagy erek láttatnak, — (ugyancsak apróra megnézték magistratus uraim ő kegyelmék!) másképp fehér, meglehetősen szép asszony. Nyakán néha gránátos, néha keskeny pándlikát kereszttecskével, függőt pedig gránátost, vagy aranyost hordoz, mintegy 28 esztendő, rövid vörös szoknyában, fehér harisnyában, mindennapi házi kék és sárga kantusos ruhában.* Magyar és Német nyelvét beszél, alább irt Ráczczal kinek neve Akimovics (sic!) Mátyás Pesti fi és Polgár, nyötelen Rácz legény; mintegy 30 esztendő, magas termetű, barna szömlődökü, görbe hosszú orru, Farkasbőr bundában, arany skó-fium gomboktő munkára, Magyar kereskedő, hosszú ruhában, majd tiszmában, majd topánkában jár, arany gyűrűt és zsebbe való órát visel, Magyar, Német, Tóth és Rácz nyelvet beszél, 11 Julii 1772, 4 fakó lovakon félfődeles börös cseván Szegedről szöktek el.»

(Folyt. köv.)

Várnai Sándor.

FÖNN A HEGYEN.

Fönn a hegyen, a hol jártam
Hús tavasszal, forró nyárban:
A falombok hullnak, fogynak
És a fecskék bucsuzkodnak.

Elbucsuznak a napfénytől,
Bucsuznak a falevélről,
Fölrepülnek meg leszállnak —
Vége, vége itt a nyárnak.

Veréb, szarka nézik őket,
Milyen tűzzel készülődnek.
Hogy csevegnek, csicseregnek!
Hogy örülnek: hogy mehetnek.

Rigó, czinke, pinta, pacsirta,
Mintha csak a szívük sirna.
Bús, kesergő dalba csapnak —
Ők azok, kik itt maradnak.

Ne sirjatok, erdő népe!
Én is mennék messze délre!

* A német köröző levél még részletesebben írja le Pekin Klárát, mint a kinek olyan hosszú barna haja van, hogy rá ülhet, olykor kék és vörös csikos köntöst, máskor karton szoknyát, vagy hamuszínű craditor szövet ruhát, csikos vörös köntöst, vagy ismét craditor szövetet visel, mely kétféle színt játszik a napon, alatta fűző, almazöld szegélylyel, ha azonban otthon van, úgy pongyola van rajta, és pedig fején átvart főkötő s zöld flannellel bélelt, brüsszeli szöveti otthonka, barna selymekendő a nyakában, s nyakát jöfőle gránátból, ugyanolyan fülbevaló, vagy jöfőle fehér gyöngy nyakék arany függővel.

ELMEBETEG MESTERSÉGES TÁPLÁLÁSA.

Én is mennék, meg sem állnék
Mig új otthon nem találnék.

Én is félek a zord téltől,
A vihartól, a szélvészétől.
Én is olyan madár vagyok
A ki mindig itt maradok.

Erdős Renée.

KÉK PILLANGÓK.

Kék pillangók szálltak fölöttem,
Hogy a réten keresztül jöttem
S incselkedve, tánczolva félig:
Elkísérték az erdőszélig.

S hogy utam az árnyékba tévedt:
Riadtan, némán összenéztek.
Félték a lombok hűs homályát,
A rengeteg halk mormolását.

Erdős Renée.

KÖNYVKÖTŐ ELMEBETEGEK.

KÉZIMUNKÁVAL FOGLALKOZÓ ELMEBETEG NŐK.

BUDAPEST-ANGYALFÖLDI ORSZÁGOS ELMEBETEG-GYÓGYINTÉZETBŐL.

VÉN LEÁNYOK.

Vígjáték négy felvonásban. Írta M. J. Barrie. Először adott a Nemzeti Színházban október 22-ikén.

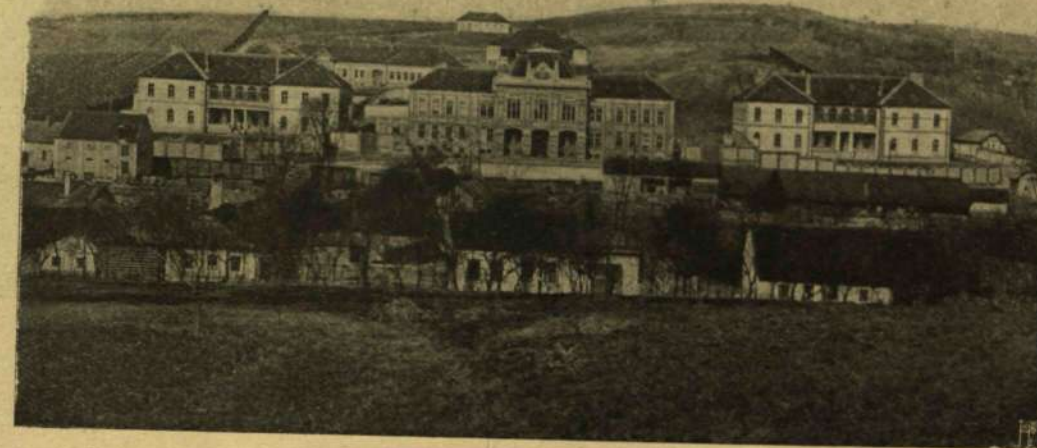
Miss Susann és Miss Phoebe csakugyan vén leányok? Hisz mi ismerjük ezt a típust az irodalomból és élelapokból, regényekből és vígjátékokból. Unalmas, önző, rideg lelkek, más boldogságára irigyek, a fiatalokra féltékenyek, soha egy dicsérő, elismerő szó el nem hagyja ajkukat. Egy a szerelme szívüknek: önmaguk, azt becézik komikus gyengédséggel, mulattató hűséggel; s ezenfölül még legföljebb egy nem Isten képmására teremtetett lény, ölbeli kutya vagy vén kandur.

Szegény Susann, édes kis Phoebe, ti is ilyenek vagytok? Hol van hűségatok és önzésetek? Még a cziczát sem látom bájos fehér-kék szobácskátokban. Oly finomak vagytok ti, oly gyöngédek; harmincz esztendő, annál is több leányfővel ért benneteket; de a szívetek tizenhét esztendő maradt, tiszta, ártatlan és bohó gyermekszív. Milyen lovagiatlan ember volt az, a ki titeket vén leányoknak nevezett el. Szemben a két Throssel kisasszonnyal, szintén a *Quality-streeten* lakik két igazi vén leány, Mary és Fanny Willangoy és egy harmadik, Henriette Turnbull. De ezekről a gonosz májú, fecsegő, szaglászó banyákról csak nem fogjuk elnevezni azt a kedves játékot, mely rólatok szól, ti jó, nemes, sokat szenvedett s mégis ifjúnak maradt tündérek, Susann és Phoebe Throssel?

Valentine Brown, a legénykedő vidám orvos, egyszer megcsókolta Phoebe arcát, mikor az eső esett s a kis lány képe nedves lett. Orvos volt, bizonyosan azért tette, mivel tudta, hogy ez a kis lánynak jól fog tenni. És Phoebe azt hitte, Brown feleségül veszi. Hisz megcsókolta s urileányt nem szokás másképp megcsókolni. De a legénykedő Valentine Brown nem is gondolt erre; hanem beállott katonának Napoleon ellen az Úr 1805. esztendejében. A kis Phoebe sirt; a néjje is sirt; mert Brown úr tanácsa, pénzük elhelyezésére, anyagilag tönkre tette őket. Most se férj, se pénz. Mit fognak cselekedni?

Gyermekeket tanítanak tánczra, tornára, latinra, sőt algebrára is. Haszontalan, féktelen, gonosz indulatú kölykeket, a kik nyelvet öltenek, sőt kezüket is felemelik a két kisasszonyra. És ebben a lélekölő, gyötrelmes munkában telik el tíz év, 1815-ig, Waterloo évéig. A kis Phoebe göndör fürtjei komor és öreges főkötő alá kerültek, ifju arca megsápadt, a feje fáj, a szíve fáradt. És visszajő a hajdani jó barát, a legénykedő Valentine Brown, ő meg a balkarját hagyta a csatában. S mégis ő döbben meg jobban Phoebe láttán; a leány változott, torzult el jobban. A hazatérő tisztet bált csapnak, Brown meghívja két jó barátját is, de érezni szavából, viselkedéséből, hogy nem tartja őket már tánczba valóknak.

Phoebének szívét hasogatja e rozsol leplezett szánalom. S mikor egyedül van néjjevel, megvallja neki, hogy van egy tizesztendő arc-

A NAGYVÁRADI KÖZKÓRHÁZ ELMEBETEG OSZTÁLYA.

képe, a magánosság ritka óráiban ezt a képet öleli, csókolja a régi fiatalság lobogó, fájdalmas szerelmével; e képen rajta van ifju bája, göndör haja, élénk, nevető szeme, egész eltűnt, elhervadt ifjúsága. Susann szeretné látni ezt a képet, Phoebe eltávozik és csakhamar visszatér; menyasszonyi ruhában, mosolygó arcza, rugalmas, ritmikus járással: tiz esztendővel ezelőtt volt ilyen, mikor Valentine csatába ment. És ekkor belép a kapitány, a lányok megzavarodnak, végre a vaskos szakácsné hazudik egy nagyot: ez itt nem Phoebe, hanem az unokahuga. Nelly. A kapitány urnak sem szeme, sem esze nem valami éles; elhiszi a tréfát és belebolondul Nellybe, a ki fiatal és feledi Phoebet, a ki öreg lett.

De ez a Nelly veszedelmes teremtes; ifju bájai önértetében sorra meghódítja a férfiakat, kaczerkodik mindenivel, illetlenül tombol a bálon. Bezzeg Phoebe más, gondolja Brown és kiábrándul a kaczer, szívtelen Nellyből és kezd beleszeretni a komoly, nyugodt Phoebebe. Két felvonáson át — talán egy kissé soká is — huzódik így a játék, néha igazi vaskos angol komikummal; végre Brown is kitalálja, hogy a két személy egy és elveszi Phoebet, a ki komoly és Nellyt, a ki nem vén lány.

*

Barrie ötletes, sőt majdnem poetikus leleményű drámáiról. Az *«Admirable Crichton»*, (nálunk *«Egyenlőség»* czim alatt adták). a *«Little Mary»*, a *«Quality-street»* szerzője házjában ma talán a legnépszerűbb drámáiról az élők közül s fiatal kora daczára már jelentős erkölcsi sikerei mellett nálunk egészen hallatlan anyagi javakra tett szert. És meg is érdemli;

az *«Egyenlőség»* tavalyi sikerére még emlékeznek az olvasók. Humor, ötlet, könnyű és sohasem sértő szatíra szerezték meg diadalát. A *«Quality-street»* nem oly fényes, nagyon is sok benne a finom lélektani rajz, az intim és mély vonás, a komikumnak az a faja, mely iránt a fogékonyság kiveszében van durvább látványokhoz szokott közönségünk lelkéből.

Az eltűnő fiatalság bűbájos melancholiája ragyog Phoebe alakján, a legbecesebb kincsé, melynek értéke csak akkor válik bennünk igazán tudatossá, mikor már késő. Ez a jelenség mindig fájdalmas, ha a humor nem enyhíti és Barrienak nagy érdeme az, hogy érezzük e nagyszívű, harmonikus, érzelmes humor lüktetését vígjátékában. Shakspeare vén Prospero jának a világgal megbékélt humora ez, Dickens csöndes érzelmessége, valódi angol humor a legjavából, nem az, a mit manapság szoktunk e néven látni, torz, erőszakos és embertelen nyilatkozásaiban.

E humor ad egységes stílt az egész darabnak. Mihelyt ezt megéreztek s eltalálták a művészek, megnyerték a játékot. A száz esztendő, melylyel napjaink előtt történt a kis cselekmény, nem szabad, hogy megtéveszse őket; nem roccoco-idyll ez, nem is menüette, mint némelek talán hiszik; a jelmez és a kor nem változtat azon, a mi benne független helytől és időtől: az örök emberin. Nem azért naiv ez a mese, mert száz éves, hanem mert angol, mert vidéken játszik, mert a *Quality-streeten* történik. A ki korpépet akar, szoros összefüggést Waterlooval, Napoleon bukásával, az angol nemzeti önérték emelkedésével, az máris rozsol úton jár s fél, hogy helytelen szempontból figyel meg a játékot.

Színészeink csak részben estek ebbe a hibába, szerencsére nem is a jelentékenyek. Phoebe-Nelly szerepét Márkus Emilia játszotta. Nehéz feladat, tehát méltó ehhez a művészhez. Hogy bájos, csábító, elragadó Nelly volt tüzes fiatal-ságával, lángoló életvággyal, megvesztegető szépségével, az könnyen elgondolható. De a második felvonás fáradt, koraöreg, nehézkes járású tanítónője mégis csak meglepőbb volt. Szegénynek a szülők követelésére meg kell tanulnia a latint és algebrát Könyve fölé hajolva magolja: labor, munka, laboris, munkáé, labori, munkának, laborem, munkát, o labor, ó munka! Hajh, de sok gyermek sóhajtott már kinos keservek között ezt a declinatíót; de tiz esztendősek voltak, apró jószágok. Ennek a fiatalságtól megrabolt szegény leánynak a szívéből szakad ki a sóhaj: o labor! ó munka! Ritka tehetség a Márkus Emiliáé, hosszú idők telnek el, míg egy-egy hozzá hasonló támad: ezer színe van, mindegyik fényes, tömördek hangja, mindegyik igaz.

Lánczy Ilka Susann szerepében a jóság, áldozatkészség, önmegadás maga. Ők ketten, a két vén leány, képviselték a lélek el nem múló fiatalságát. Mihályfi Brown kapitányt a kellő együgyűséggel s bonhomióval ruházta föl; dere-

A BALASSA-GYARMATI KÖZKÓRHÁZ ELMEBETEG OSZTÁLYA.

KAPOSVÁR.

BAJA.

NYITRA.

GYÖNGYÖS.

GYULA.

POZSONY.

A VIDÉKI KÓRHÁZAKKAL KAPCSOLATOS ELMEGYŐGYINTÉZETEK.

kasan legénykedett és a komikum iránt is meg-
lepő érzéket mutatott. Jászai Mari egyszerre,
váratlanul, merész fordulattal a durvább komi-
kum körébe csapott át. Mulattak szakácsné
mivoltán, mert szokatlannak és furesának talál-
ták. En egyelőre jobban szerettem angol nő
alakjai közül Stuart Máriát és Erzsébetet, Lady
Macbethet és Gonerilt. Persze Jászai azért itt
is Jászai: erős, természetes, elemi erővel ható.
Az igazi vén lányokat Nagy Ibolya, Molnár
Rózi és Vízvári Marika játszották; ők voltak
a történeti elem, a múlt század eleji dámák,
borzasztó rossz nyelvűek és borzasztó öregek.
Kisebb és hálátlan szerepében Rózsahegy nagy
kacaját tudott fakasztani, egészen a maga komi-
kai cserejével, nem a szerző jóvoltából.
A közönség a négy felvonás első felét átunat-
kozta; és ez nagy szerencse. Mert ha Barrie
kiadja az erejét az első két felvonásban, mint

honi szerzőink, fájdalom, oly gyakran teszik,
senki sem várta volna végig a másik kettőt.
Így jutalmat nyert várakozásáért s a harmadik
és negyedik felvonásban, ha nem is zajosan
mulatott, de igazán élvezett. A fordítást Mihály
József sima és természetes magyarsággal vé-
gezte. A rendezés külső és belső munkája egy-
ként sikerült. A színház, melynek az idén hatá-
rozott szerencséje van, mindnyájunk öröme
nagyszerű művészi sikert aratott s egyúttal
szerzett műsora részére egy maradandó, mindig
frissen és közvetlenül ható *haute comédie*-t.
Ebből pedig neki sincs módfelett sok.
Sebestyén Károly.

EGYVELEG.

* A hatezer angol mértföld hosszú szibériai
vasút építése — melyet 1895 ben kezdtek meg, —

kerek számban 2400 millió koronába került s mi-
után első sorban hadászati célokra szolgált, a befek-
tetett óriási tőke alig egy negyedszázalékot kama-
toz, holott az orosz kincstárnak az építésre kölcsön
vett pénzért 5-ös kamatot kell fizetnie.

* Az angol halászkok naponta átlag 480 ezer ko-
rona értékű halat fognak ki a tengerből.

* A japáni császárné egy 10 hüvelyk hosszú szárú
kis pipából dohányzik. A pipába csak egy csipetnyi
dohány fér s ezért a császárné naponta 30—40 szer
tölti meg kedves pipáját.

* A dél-afrikai háborúról eddig 250 könyv je-
lent meg különféle nyelveken.

* Templemore lord 1842 óta tagja az angol felső-
házaknak, melynek ülésein most is rendszeren meg-
szokott jelenni.

* Óriási szakáll. Conon János montluçon-i
(franciaországi) lakos szakállja tizenegyedfél láb
hosszu és ha Conon egyenesen áll, szakállja öt láb
hosszaságban sepi a földet.

BÁRO WESSELÉNYI BÉLA.

BÁRO WESSELÉNYI BÉLA.

1847—1904.

Nemcsak az erdélyi arisztokrata-társaság kö-
rében, hanem mindenütt az országban, a hol
ismerték, általános részvétet keltett báro Wes-
selényi Béla váratlan halála. A nagy népszerű-
ségű főúr, mint híres lovas és sportsman, falka-
vadászaton volt a zsuki versenypályán s egy-
szer csak hirtelen lefordult lováról s néhány
percz múlva meghalt szívszélhűtésben.

Báro Wesselényi Béla 1847 március 11-én
született Zsibón. Ifjabbik fia volt báro Wesselényi
Miklósnak, a nagynevű politikusknak és államfé-
finak. Születéséről atyja több fenmaradt levelé-
ben emlékezett meg; mindegyik érdekesen tanu-
sítja azt az örömet, melyet az akkor már elbete-
gesedett Wesselényi második fia születésekor
érezett. Keresztapául idősb gróf Bethlen Jánost, a
kiváló erdélyi politikai vezérférfiut kérte fel s
külön levelekben értesítette az örvendetes csa-
ládi eseményről többi barátait, Deák Ferenczet,
Vörösmartyt, a kit szintén fölkerít keresztapá-
nak, Kemény Zsigmondot s másokat. Kemény
Zsigmondnak ezt írta kis fiáról: „Adja Isten,
hogy igaz ember s jó polgár legyen belőle.”
A kis fiú rövid idővel születése után súlyos be-
tegségbe esett s erről az apa ezt írta egyik
barátjának: „Engem annyira megrázott, hogy
ágya mellett erőm elhagyott s összerokadtam.
Pedig roppant erőre volt szükségem, mert a föld-
ről fölkelve, a vadászszobából, hol most a gyer-
mek van, egyenesen anyjához kellett bemen-
nem s a kis kabineten keresztül menetel rövid
útja alatt kelle magam annyira egybeszednem,
hogy nóm előtt vidámnak, sőt vagnak mutas-
sam magamat.”

A fiú azonban atyja nagy öröme me-
gyógyult s kiváló, derék ember és jó hazafi
lett belőle, a mint az atyja óhajította. Tanul-
mányait a szülőháznál és Kolozsvárt elvégez-
vén, nagyobb külföldi utazást tett, mialatt
főleg a lótenyésztést és sportot tanulmányozta.
Hazatérve zsidói ősi birtokán telepedett meg,
mely az ősi birtokokból neki jutott, míg
a többi birtokokat bátyja, Miklós örökölte.
Azóta úgyszólván teljesen a lótenyésztésnek és

lovas-sportnakélt. A Wesselényiek-
nél régi családi hagyomány a ló-
kedvelés; Kemény Zsigmond is-
meretes tanulmánya megható epi-
zódokat őrzött meg a két Wesselé-
nyi Miklósnak kedves lovaikhoz
való gyengéd szeretetéről. Nagy-
apjának s apjának ezt a jelle-
vonását talán fokozott mértékben
örökölte Wesselényi Béla. Zsidói
ménese nagy hírnévre jutott az or-
szág határain túl is. Mikor a régi
kolozsvári lóversenyek megszün-
tek, ő vette kezébe a lóverseny-
ügyet s megalapította a zsuki úr-
lovas versenypályát, melynek ló-
versenyei csakhamar országos hí-
rűek lettek, s melyeken maga is
nem egyszer lovagolt s nyert első
díjakat. Ő volt a lelke s „master”-e
az erdélyi falkavadász társaságnak
is, melynek szintén főalapítói
egyike volt. Itt gyűl össze ősszel
az erdélyi arisztokrácia színe-
jára falkavadászatokra s itt is érte
el a halál báro Wesselényi Bélát.

A ló tenyésztését, nevelését, ké-
pességeit valóságos szenvedéllyel
tanulmányozta s e tekintetben is
atyja nyomdokába lépett, a ki
tudvalevőleg könyvet is írt „A ló-
idomításról.” Wesselényi Béla ko-
moly búvárkodással fűrkészte lovai
jellemét, értelmi képességeit s mé-
nesének lovait annyira ismerte,
hogy egy füttýre a csikós kertben
minden ló szeliden hozzá jött.

A különben nem nagyon erős
szervezetű báro egyike volt a leg-
jobb s legkitartóbb lovasoknak, a
mit megmutatott lóversenyeken és
falkavadászaton egyaránt. Sport-
szendélyének alárendelte egész
életmódját; mivel félt az elhízástól,
szeszest itallal sohasem élt s ételben

is nagyon mértékletes volt. Este kilencz órán
túl ritkán s akkor sem szívesen maradt ébren;
egyszerűen ruházkodott, — egész életét annyira
betöltötte a lovak iránti szenvedély, hogy egyéb
szórakozásokra alig volt figyelme.

Nagyon jószívű ember volt. Nejevel, Aubin
tábornok fanny leányával boldog családi éle-
tet élt, melybe csak két fiának korai halála
vegyített szomorúságot. Annál jobban szerette
aztán leányait: Ionát, gróf Teleki Artúrét, és
Pálmát, a kiket szintén kitűnő lovassá képezett
ki. Jóságai személyzetével ritka nagylelkűség-
gel bánt s a köznép iránt is mindig jóindulatot
tanusított.

A közélet terén sohasem keresett a szerep-
lésre alkalmat. Tagja volt ugyan a főrendiház-
nak, de ülésein alig szólalt fel. Érdeklődött még
a kolozsvári Nemzeti Színház ügye iránt, me-

morandumot is nyújtott be a kormányhoz ez
ügyben, melyben igen életrevaló eszméket pen-
dített meg. Legtöbbet azonban a hazai s külö-
nösen az erdélyrészi lótenyésztés közzönhet
neki, melynek föllendítésére kevesen tettek
annyit, mint ő.

Temetése nagy részvét közben ment végbe
Alsó-Zsukon és Zsibón október 22-én.

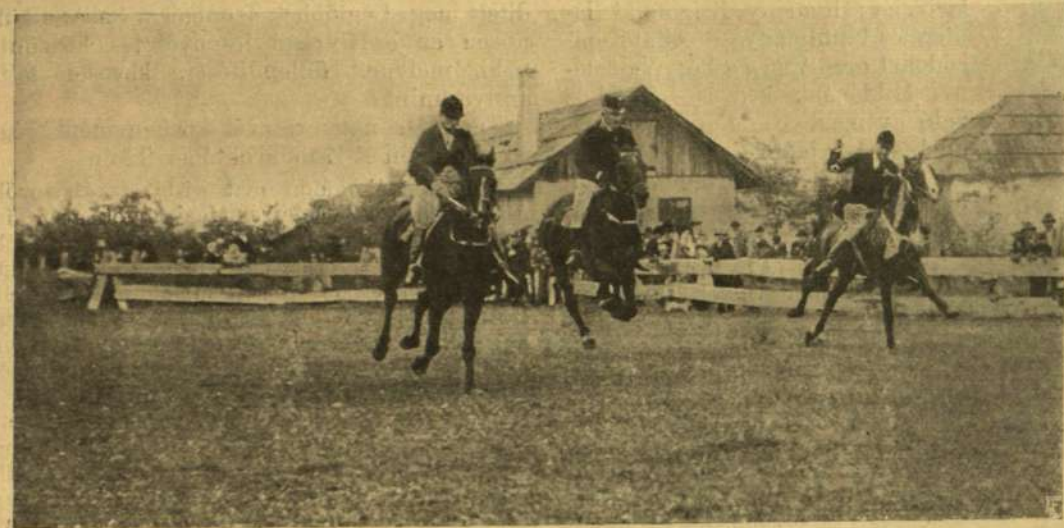
Kolozsvárról különvonat vitte a résztvevőket
Alsó-Zsukra, a temetésre. Megjelentek gróf Tisza
Istvánné, Sándor János államtitkár, gróf Bély
Ákos főispán, Dózsa Endre Kolozs megye alispánja,
ki a földművelési miniszteriumot is képviselte;
Bartók György ref. püspök, Fekete Gábor kir. tábl-
lai elnök, egyetemi tanárok, az arisztokrácia férfi-
és hölgytagjai nagy számban. Megjelent az erdélyi
falkavadász-társaság gróf Bánffy György elnök veze-
tésével, ki a társaság nevében koszorút helyezett a
ravatalra, továbbá küldöttséggel képviseltette ma-
gát a szamosújvári és marosvásárhelyi honvédu-
szár tisztkar. A ravatalt teljesen elborította a nagy-
számú koszoru. Az egyházi gyászéneknek után
Herepey Gergely református lelkész, az elhunyt-
nak iskolatársa és barátja mélyen megható beszé-
det és imát mondott, azután a koporsót beforraszt-
tották s így vitték Zsibóra, a család ősi fészkebe.
Zsibón október 23-ikán helyezték a családi sir-
boltba a Wesselényiek új halottját. Ide érkeztek a
részvétélvirok is, a melyek közt volt báro Fejér-
váry volt honvédelmi miniszteré is. A temetésre a
vármegye minden részéből sűrűn jöttek. A koporsót a
vasutnál hatlovas kocsihoz tették. Elöl gyászlobogó-
kat vittek, azután zsoldárokat éneklő nép haladt és
koszorúkat vivó legények, leányok. A halottas kocsi
után a gyászoló családtagok következtek és a kocsi
hosszú sora. Az uton, mely a kastélyig vezet, sok
ezer ember állott. Az ősi Wesselényi-kastély maga-
san fekvő parkban épült és a park legmagasabb domb-
ján van a Wesselényiek sirboltja. A kastély udva-
rán uradalmi cselédek levették a koporsót a halot-
tas kocsiról, az ebédő-terembe vitték, a hol Veress
József zsidói református lelkész búcsuztató beszédet
mondott. Innen az erdélyi falkavadász-társaság
főurai tagjai vitték tovább a koporsót a sirhoz. Elő-
tűk az éneklő nép haladt. A sirbolt előtt két sorban
virággal, koszorúval a falu legényei és asszonyai
állottak. A koporsó után Wesselényi Miklós báro,
az elhunyt testvére haladt, a gyászba borult özvegy-
gyel. A sirbolt előtt Veress József lelkész ismét
beszédet és imádságot mondott, mire a halottat
nagynevű atyja mellé temették el.

GRÓF ANDRÁSSY DÉNESNÉ TEMETÉSE.

Krasznahorka várának ura olyan fejedelmi
pompával temették el másodszor két évvel
ezelőtt elhunyt feleségét, a jótékonyasága miatt
áldott emléktű Francziska grófnét, a milyet még
aligha látott az ország. Eddig a grófné Mün-
chenben, a hol meghalt, volt eltemetve ideig-
lenes sirban s most, hogy a holttestét átszálli-
tották a Krasznahorkán emelt díszes mauzo-
leumba, a gyászoló férj s Gömör és a szom-
szédos vármegyék közönsége, mely oly nagy

A ZSIDÓI KASTÉLY KÖZÉPÍRÁSA, A HOL BÁRO WESSELÉNYI BÉLA RAVATALA FÖL VOLT ÁLLVA.

GRÓF WESSELÉNYI BÉLA, MINT GYŐZTES, AZ ALSÓSZUKI LŐVERSENYPÁLYÁN.

mértékben élvezte az elhunyt úrnő jóságát, pártját ritkító fényes végtisztességben részesítette.

A koporsót Münchenből, október 26-án külön vonaton hozták Rozsnyóra; vele jött gróf Andrássy Dénes is. Rozsnyó városa gazdag gyász-pompát öltött. A pályaudvaron hatalmas fekete sátor állott, benne magas ravatal. Szemben vele óriási gyászdiszes kapu, sötétzsinű fenyőlombbal borítva. A városban is fekete lobogót lengetett a szél minden házon, a középületeken s az egyszerű polgárok földszintes házain egyaránt. Összesen négy pompás disztésű gyászkaput emeltek a városban, a merre a gyászmenetnek el kellett haladnia. A pályaudvar körül, az egész hosszú útvonalon Krasznahorkaig csak úgy hömpölygött a sok nép, urak és hölgyek, szegény földmivesek és földmivesszasszonyok, az egész vármegye népe s a szomszédos vármegyékből is igen sokan. Százhatvan két küldöttség körülbelül ezernégyen álltak az intézeteknek, társulatoknak, egyesületeknek kegyeletét és halálját, melyekkel a grófné életében jót tett. Mintegy 370 fogatban vonultak föl a gyászünnepe érkezett urak és hölgyek.

Délután félháromkor érkezett meg a pályaudvarba a koporsót hozó külön vonat; a halottas kocsit nagy fehér keresztrel volt megjelölve s belseje délszaki növényekkel volt fölékesítve. A koporsót számos koszorú borította, köztük gróf Andrássy Dénesé, a müncheni művészeké. Bécs városáé, melynek az elhunyt félmillió koronára értékű ingatlan hagyományozott; Budapest főváros remek koszorúját Almádi tanácsos hozta magával. Szép koszorúkat küldöttek még az Andrássy, Hadik-Barkóczy, Zichy stb. grófi családok, Kassa város, Gömörmegye, a jászói premontrai rend. A pályaudvaron várta a koporsót az óriási számú közönség, köztük a rokonságból Andrássy Géza, Gyula, Sándor és Tivadar, Széchenyi Aladár grófok, nejeikkel és gyermekeikkel. Rajtuk kívül még sok főúri rokon, nagyszámú papság s társadalmi előkelőség volt a tűzoltók által vont kordonon belül, kívül pedig eszernyi nép.

Gróf Andrássy Dénes leszállva a vonatról, üdvözölte a megjelenteket. A küldöttségek nevében Hámos László gömöri főispán fejezte ki rövid, meleg szavakkal a részvétet, melyet a gróf néhány meghatott szóval köszönt meg. A koporsót a ravatalra tették s *Fabián* kanonok beszéltette. Ekkor megindult a gyászmenet, gyászdalok énekése közben.

Elöl a tűzoltóság s vagy száz főnyi bányászcsapat haladt fáklyákkal, mögöttük fekete zászlók alatt a küldöttségek. Közvetlen a koporsó előtt ment a papság fehér ruhás csoportja. A koporsó pompás XIV. Lajos korabeli divatú kocsiban volt elhelyezve, melyet négy tisztá fehér ló húzott. Az üveg-oldalú fekete kocsit egyik oldalát kereszt, másik oldalát a grófi ezímer díszítette. A kocsit tetején művészi faragású fekete kilenc ágú korona. A kocsit négy sarkán platin-lámpák villamos fényre csillogott a borús, esős időben. A négy fehér ló a király schönbrunni istállójából való. A halottas kocsit mögött ment gyalog, födétlen fővel, szótlanul a gyászoló férj, gróf Andrássy Dénes,

mögötte a családtagok, a koszorúkat vivő kocsik s a tömördek népe.

Harangzúgás közben vonult a nagyszerű menet Rozsnyó városán végig; a városi őr-tornyon villamos lámpasort gyűjtöttek ki. Az időközben estére fordult időben haladt ki a menet a városból a Krasznahorka felé vivő országútra, melynek széleit az Andrássy-uradalom falvainak népe lepte el sűrű sorokban. A nyolcz kilométernyi úton dombnak föl, hegynék le vonultak a fáklyák fényénél Vár-aljára. Itt a hegytetőn, a hol már látszott a mauzóleum épülete, hatalmas fény gyűlt ki s rózsaszínű fénybe borította Krasznahorka várát. Váralján a koporsót kiemelték a kocsiból s a mauzóleum elé vitték, az ott felállított ravatalos sátorhoz, a vár ősi Rákóczi-harangjainak kongása s a hárskúti parasztlányok szép gyászéneke közben. A sátorban fényes díszbe öltözött papság vette körül a koporsót, az agg kassai püspökkel, *Bubics* Zsigmonddal élén. A püspök magas-röptű beszédében dicsőítette az elhunyt grófné női erényeit s aztán a koporsót föl vitték a mauzóleumba. Ide már csak gróf Andrássy Dénes követte. A tömeg esőben széjjel oszlott s a nagy temetés este hat órakor véget ért. Rozsnyó városa a temetés estéjén fényesen ki volt világítva s a gyász jelűl az összes üzletek zárva voltak.

A mauzóleum, melyben gróf Andrássy Dénesné most már örök álmát aluszsa, magaslaton áll Krasznahorkán, úgy hogy már Rozsnyó város széléről is látható. Hatalmas fényes park közepén, melyet faragott kőből és vasszorból készült kerítés övez, emelkedik az épület.

A Hárskút felé vezető állami útról püspángbok-

GRÓF WESSELÉNYI BÉLA TEMETÉSI MENETE ZSIDÓN. — Dunky útvérek fényképe.

rok és vadrepkény által szegélyezett műút vezet a vasszorból készült kapuhoz. A kerítésen belül néhány méternyire áll a mauzóleum hármass nyílású főkapuja, melynek szárnyait két hatalmas, sascsizmes pajzsral díszített faragott köpíllér határolja. Mind a három bejáratot régi kőzi kovácsmunka mintájára készült kovácsolt vaskapu zárja el.

A mauzóleumot négyszög alakban negyedfél méter magas kőfal veszi körül, mely a mauzóleummal szemben két széles köpíllérben végződik. A két pillér körül teljes komor szépségében tűnik elő a mauzóleum hatalmas épülete. Előtte a belső udvar, melynek kőmozaikkal fedett burkolatán a *«Pax»* felirat figyelmeztet arra, hogy itt a béke s az örök nyugalom honába lépünk.

Mag a mauzóleum egy nagy négyszöget foglal be, melynek sarkai le vannak tompítva. A külső alapítmény szögleteiből nyolcz vésett díszszel ellátott támpillér nyúlik föl a főpárkányhoz, mely felett lépcsőzetes, magas fal emelkedik, átmenetül szolgálva a nyolczszögletes alapítmény és a kör alakú kupola közt. A kupola tizenkét ablakából kapja az épület belseje a felső világítást. A mauzóleum északi oldala, mely az oltár befogadására szolgál, félkör-alakú — apsis-szerű — kiugrással bír. Ezzel szemben a mauzóleumot övező falnál áll az a sírköszorú, mely két éven át a boldogult grófné műncheni ideiglenes sírboltja felett állott.

A komoly egyszerűségű épület négy keskenyebb oldalfalának felső mezéjén a következő feliratok vannak bevésve: *«Morte beata nihil beatius, «Si vis vivere, disce mori.» «Sic separat amara mors.» «Cor innops ne afflixeris.»* (A boldog halálnál nincs nagyobb boldogság. — Ha élni akarsz, tanulj meghalni. — Így választ el a keserű halál. — A gyöngye szívet ne szakasz meg.) — A mauzóleum ajtajához két hatalmas szárnyfal által határolt öt méter széles faragott kőlépcső vezet, a lépcső két oldalán egy-egy másfél ember nagyságú, lángkardot tartó angyal-alak áll, jelképezve a halottak porai fölött örökös isteni oltalmat s figyelemztetve a belépőt a helyet megillető kegyeleltre. A bejáró ajtót angyal-alakkal díszített köpíllér választja ketté. A kapuzat fölött két angyal őrzi az Andrássyak ősi ezimert, az egyik angyal kialakult fáklyát, a másik koszorút és palmaágat tart kezében.

Az épület belsejének nemes pompáját rendkívül emeli az, hogy benne minden valódi s a legszebb anyagból készült. A kör alakú alsó falból nyolcz díszes masszív mészkő oszlop emelkedik ki, melyekre a párkány-koszorú támaszkodik. Az alsó fal fölötti oldalfalak különböző színű márványlapokkal vannak borítva. Az oszlopok alsó részeikben finom mívű faragványokkal s onyx és márvány mozaik-díszszel vannak ellátva. Az oltár-fülke oldal-falait márvány, boltozatát és ívszegélyeit pedig arany-mozaik borítja. A négy keskenyebb oldal-fal fülkéiben díszes vert réz-edényekben egy-egy ciprus-bokor zöldel, a fülkék fölött pedig bronz-lámpák függenek, melyeknek lángja sohasem hamvad el.

A kerek egy millió koronába került mauzóleumnak fő ékessége a közel másfél száz ezer korona értékű vert arany *misekehely*. A 960 gramm nehézségű kehely Andrássy Franciska grófnő össze-vasztott ékszereinek aranyából került ki; oldalain aranyfoglatban ékszereinek igen nagy értékű drága kővei ragyognak, ritka fényestűzű gyémántok,

fekete és fehér szemű igazgyöngy szemek, ritka szép rubintok és smaragdok stb. A kehelyre a következő felirat van vésve: *«Ezen kehelyt örök emlékeztül hűn szeretett jó nejeének Andrássy Franciska grófnőnek arany ékszerei és drágaköveiből készítette hű férje Dénes. 1904.»* Igen nagybecsű még a vertesztű oltári felszerelés: oltári szentség, tizenkét ezüst gyertyatartó s aranyba foglalt misetáblák. Ez egyházi szertartást a temetés napján d. e. Bubics püspök szentelte fel.

Markó Miklós.

DUSE «MONNA VANNÁ»-JA.

Duse ismét ellátogatott hozzánk. Hír szerint búcsú-körútját járja. Főlép mindazon nagy városokban, a melyeknek színházai annyi babért, hoztak neki. Hogy időnként benne is fölmerül az idején való visszavonulás eszméje, teljesen értem. Minden igazi művészlelek viaskodik ezzel. Az önkritikusok különösen is. Ó pedig az. Aggódva fékezi magát, hogy túlhajtásba ne menjen. Az ilyen művészlellek nem ismernek önmagukra nézve áltatást. Nyomban észreveszik, hogy a tegnaphoz képest miben nem hajlik akarataknak a lelki erő. Ez kinos ébredés; de nem ez a nehezebb rész. Azt annak a réme teszi, hogy más ne vegye észre az idő boronájának a művét. A búcsú-körutak eszméjének rendszerint ez az aggály a szülője. *Duse* nem búcsúzik. Teljes művészi erőt hozott ide. Őt az impressziója búcsúztatja csupán. Ez kizárólag annak a számviteli kérdése. Kassza-e az igazi neve, a mi azonban ezúttal nem vált be.

A mi fővárosunk középosztálya nem bírja el a megháromszorozott árakat. A színházakat nem a pénzarisztokrácia tartja fenn, hanem a középosztály. Abban a rétegben lakik a művészet igazi lelki szükséglete; annak a viszonyaihoz kell hát alkalmazni az árakat is. Ez kölcsönös érdek művészre, közönségre egyaránt. Csak ajánlani lehet, hogy távol állott a teltség-től, a *Duse* föllépései alkalmából, a Népszínház. De nem csupán az indokolatlan árakban rejlik az ok. A mi közönségünk rég fölébredt arra, hogy ezeknek az utazó előadásoknak bevált két oldaluk van. Az egyik a társaság egyetlen művésze által nyújtott lelki élvezet, a másik a kísértet részéről okozott gyötrelme. Neki művészi egész kell, mint a minőt a Nemzeti Színház drámai előadásai adnak. És igaza van.

En bevallom, nem tudom élvezni ezeket az óriási erőlködéseikkel összehasonlított előadásokat. Megkap egy-egy lélekbe nyílló drámai mozzanatával a művész s nyomban mosolyra fakaszt nagyképű erőlködésével a társa. Hogy példával tűszerezem, előttem áll a *Duse «Monna Vanná»-ja*, a mely különösen érdekelt abból a szempontból, hogy ugyan mit csinál az igaz érzések legigazibb tolmácsolója abban a hazug helyzetben, a melybe őt *Maeterlinck* ügyes fogással helyezi. Hát én egészen természetesnek találtam, hogy handabandázó, férfiatlan férjével szemben, a harmincezer ember élete megmentésének nagy szempontja nyer túlsúlyt az agyában. Célzattal mondom a *«agyat és nem a szívet, — bár együttes a művök, — mert kétségtelenül nagyobb rész jut az agynak, mikor a humanizmus közszempontjára tud emelkedni a nő. De hogy visszatérjek a férjre, ebben az esetben kissé tán igaztalan is vagyok hozzá, mint színészhez, mikor kongó ürességgel vádoló. Az tulajdonképen véne nem az ő hibája, hanem a *Maeterlinck*; a mint hogy a darab főhősének «barbár vágya» sem annak a lelkiülettől ered. Az is a *Maeterlinck* szerte-lenkedő hajlamának a találmánya.*

Mint előkelő író terméket, két évvel ezelőtt történt megjelenésekor, apróra szétszedegette a világsajtó és jórészt hosszánnt zengett neki. mint a ki magasabb piederstálra helyezi hivatása tekintetében a nőt. Ime egy író, a ki dogmául hirdeti, hogy adott helyzetben szenté avatja a nőt a testi önfeláldozás. Hát igen! Éhhál szelén álló harmincezer lélek sorsa igen nagy dolog. Megmentésére nincsen áldozat: különösen ha csak egy emberi lényen fordul meg a kérdés. De a férjét szerető nőtől óriási áldozat. Az ő szívilága terebély világ neki, mint a harmincezer ember befogadására szükséges terület. Ha ez a nő hozza meg az áldozatot, nincs kizárva részére a glóriafény.

Áldozatot hozott-e a férjével szemben Monna

ROSDOSZTVENSZKI TENGERNAGY, A BALTI TENGERRŐL OROSZ HAJÓHAD PARANCSONKA.

Vanna, ez a kérdés. Az én szememben csakis mérsékelt áldozat.

Nem az a szerelem vitte őt a férje oldalára hitvesül, a mely a nőre nézve életet vagy sorvadást jelent. Félre nem érthető világossággal önmaga állapítja meg ezt. A jelenet ismeretes. Annak a kedvéért írta meg egész darabját az író. Egy becsületes asszonyt, éj idején, egy könnyű lebernyeggel a vállán, átsétáltat a Pisát kiéhezett firenzei zsoldos hadak vezérének a sátorába. *Maeterlinck* szerint a vezér kívánja ezt az éji kalandot, a melyért cserébe fölmenti Pisát és elárulja Firenzét. Monna Vanna kész meghozni az áldozatot.

*

Mikor ez a hősnő a városi tanács és az éhes emberek reményétől csillogó tekintetei és férje dühöngő, üres szószátyárkodásai közt fölszabadító éji útjára megindul, természetes, hogy a borsos színárak fűszerektől eltoppant érzékek is életre vidulnak, s hogy minden szem a sátor-jelenetre feszíti kíváncsiságának a húrját. A satyrok egy lélekten torz alakját várja *Prinzivalle* személyében a közönség. Kiderül, hogy talpig gavallér. Egy visszafeljődött rokonszenves idealista. Ennek a *Prinzivalle*nek távolról sincs meg a saját lelkiülettől kifolyólag az a «barbár vágy», a melyet *Maeterlinck* neki tulajdonít. Ez egy gyermekes idealista. Neki csak egyetlen vágya van. Az, hogy az életben még egyszer láthassa *Giovannát*: gyermekéi el nem felejtett egykori álmát. Nem a *Maeterlinck* által az éji meghülés-kített *Monna Vannát* várja sátorába ő, hanem gyermekkori társát: *Giovannát*. Rá nézve nem a ruhamennyiség a kérdés. Az a szerző kérdése csupán. Még egy durva *Prinzivalle*vel szemben is csupán a szerző. A lényeg nem az dönti el, hogy *Monna Vanna* mifele könnyűségű lepelben megy az éjjeli útra, hanem az, hogy elmegy.

Prinzivalle rokonszenves egyéniség. Meg is érthető a karaktere. Mindössze is csak meg kel-lene valamivel toldani *Giovannának* azt a korát, a melyhez *Prinzivalle* köti a szerelemét. Mert hát ki hinné neki, az évek útján át haladott-nak, hogy a nyolcz éves *Giovanna* emléke üldözte őt ellenállhatatlan elemi erővel, tizenkét éves korától mostanig. Megesik, hogy az élenkebb fantáziával bíró fiú tizenkét éves korában álmokat sző, de szinte kizárt dolog, hogy nálánál *gyerekebb* leány legyen az álmodozásának a tárgya. Tegyük föl, hogy legalább is tizenkét évet számlált *Giovanna* is. Nos hát az emléke még ez esetben sem égethette egyetlen szerelmi lángul, férfioráig, *Prinzivallét*; de az nincs kizárva, hogy megjelenhetett neki időnként, mint az ártatlanság képe, vezeklésül az elmerülés fenyegető óráiban; hogy a sötétség réme tiszta égtájak felé vitte, menekvésül, a képzeletét.

Most is egy válságos helyzet juttatja *Giovannát* az eszébe. Fondorkodnak ellene; árulással gyanúsítják Pisa bevételének késedelmeért; Firenze a hadvezérségtől meg is fosztja őt. A kalandos élet emberében, a ki tulajdonképen véne csakis zsoldos hadvezér, fölép a visszatörles ingere. Az Arnaparti város nem hazája neki. Baszk vér foly az ereiben. Hirtelen lobbanó, heves és sértést nem tűrő. Igaztalan támadással szemben végtelmele kész. Firenze háltatlansága kapóra is jó neki. Pisa követte a város érdekében épen nála jár. A véletlen úgy

hozza magával, hogy Monna Vanna apósa a követ. Vigye meg küldőinek a választ, hogy Pisa fölmentésének *Monna Vanna* az ára. Ezen a nyomon kerül át hozzá éj idején az áldozat. Találkozásukból kiderül, hogy nem az ára és nem is áldozat. Egy gyermekkori idyll föl-elevenítésének a vágya lepte meg *Prinzivallét*, ebben a válságos pillanatában. Gyerekek voltak. Az apja velencei ékszerész. A *Giovanna* anyja vásárolgatott nála. Egyszer az apjával együtt vitt oda valami nyakláncot a gyerek. *Giovanna* a kertben játszadozott s véletlenül egy arany-gyűrűt ejtett a vízmedenczébe. A tizenkét éves *Prinzivalle* életveszélyt közt, utána ugrott s kihozta a síró lánykának a gyűrűt. A lányka örömeben megcsókolta őt. Ennek a gyermeki csók-nak az emléke kísért most is a férfit.

Es *Monna Vanna*? Az nem emlékezik rá. Ismeretlen emberhez jött. A kötelesség hozta ide. Szenvtelenül hallgatja beszédét, mignem a gyöngéd bánásmód élesztani kezdi. Nyugodt, finom lelkiülett szől ki a férfi minden mozdulatából. Szava gyógyír. *Monna Vanna* egyszerre föl-ébred. Állat helyett nemes lelket talált. A gyűrű-est aztán emlékébe idézi gyermekkori érintkezéseiket; és megmozdul a szíve is azon a nyomon, hogy ennek a férfinak a lelkében annyi idő óta hely jutott neki. Világos lesz gyötrelmes idehivatásának a czélja. *Prinzivalle* szerelmes a gyermekkori álmába ma is. Könnyitani akart magán annak a megváltással, hogy szíve első életjeladásának a mozgató lelkét becsüli és szereti benne ma is. Minden nőre hatna ez a változás. *Vannának* nyomban a saját otthonát juttatja eszébe. Kiderül, hogy álmok nélkül kötötte férjéhez a sorsát. Szegény volt. Gyámol nélkül állt. A férfiar oltalmát kereste és nyerte meg benne. Azt meg is becsüli. «Ezt a szerelmet a sors adta nekem; nem voltam vak, a mikor elfogadtam; más érzésnek nem adok helyet; nem én leszek, a ki megszegi azt.» Ez azonban csak akadémikus beszéd. Már itt belopta magát a szívébe a mindennapi sorral szemben a nem mindennapi; a köznapi férjjel szemben a nemes gondolkodás.

Nyilatkozata más szempontból is becses. Nyitjára visz annak, hogy milyen mérvű áldozatot hoz *Monna Vanna*, mikor Pisa megmentésére adja magát. Csakis félküzdölme volt neki. A becsületes asszonynak önmagával való viaskodását végezte el. A harmincezer ember megmentésének emelő gondolatát nem ellensúlyozta a szerelemtől égő asszony szívének a gyötredése. A férje lelki kínolódására nem volt benne egyenértékű viszonzás. A köteles hűség küzdött a humanizmus parancsával. A két kötelességből a nagyobbakat engedett *Monna Vanna*.

Ezt a *Monna Vannát* juttatja érvényre rendkívüli finom művészi lelkiülettével *Duse*. Megkorrigálja *Maeterlinck*et. A kötelesség szoboralakjaképe megy az útjára. A sátorjelenetben egész magatartása annak a helyzetnek bélyegét viseli, a melyet a *Prinzivalle* nemes álláspontra diktál neki. Még akkor sem megy közvetlen közelébe, a mikor a gyermekkori emlékezés nyomán a lelke fölenged. Nem nehezíti a szenvedélyvel égő férfi helyzetét. Mindvégig állva adja a jelenetet. Emberileg is lehető karakternek engedi bevalni *Prinzivallét*. Kár, hogy ez az ő társa sehogy sem illet a keretbe. Merev, nehézkes alak volt. Távol állott annak a művelt, olvasott, és művészetkedvelő világfinak a könnyedségétől, a melyről az öreg Marco Colonna, követéségből visszatérőben, annyi elragadtatással beszél. Aztán meg egy kissé öreges lovas is volt — illúzióba vinni képtelen. Egyáltalán a környezet rendkívüli módon nehezíti a *Duse* művészete érvényesülését. Hozzájárulnak ehhez a darab mesterségesen összeszót helyzeti. Szerintem az életigazság legigazabb visszaadója se hathat meg az életigazságot teljesen nélkülöző viszonyok közt.

Nem ismerem visszatérítőbb véget, mint a melyre *Monna Vannát* *Maeterlinck* kárhoztatja. A modern színpad legtorzabb jelenete az, mikor a neje ártatlanságát el nem hívó férj vad kitéréseit népszavazással is megkoronáztatja a szerző; s ezen a nyomon abba az örjöngő hangulatba kergeti a nőt, hogy érintetlenségét ő maga, ezek előtt, letagadja. Igaz, hogy ezen a borzalmas letagadáson a *Prinzivalle* élete függ, — a kihez a férje által teremtett szegény-nitő helyzet hatása alatt, természetzerűleg, mindinkább vonzódik a szíve is — de még sincs

benne életigazság. Nem a férj teremti azt a monstros helyzetet, hanem az iró. Egyáltalán ezzel a férjjel bánt a legkegyetlenebbül. Zsinórán ránczigálja őt. A felesége éjjeli útjára készülésekor jár-ke, dühöng és szeszátárkodik. Azt hiszi az ember, hogy nyomban lemészároltatja az egész környezetét. És mi jó ki belőle? Útjára eresztí a feleségét és a sátorjelenet eredményének bevérszáig fölfüggeszti a további dühöngést. Ezek nem hús és vérből alkotott emberek. Nem hathat meg a cselekvők, mert nem az emberi mivoltukból folyik az. Ők a közönség gyöngéjére számított irói szerte-kezedések áldozatai. A végjelenetben Duse se hathatott meg. Csakis lekötő figyelem kísérhette a művészetét.

Sajnálatos, hogy búcsú-előadása, gyöngékedése következtében elmaradt. Ibsen *Hedda Gabler*-ét kellett volna adnia. Szerep, a mely teljesen az ő egyénisége által nyerhet életet. Finom lelki mozzanatokkal van tele. Nem könnyen tolmácsolható. Ibsen különleges karaktereinek egyik legérdekesebb alakja. A Duse művészte formálhat belőle egészet. Csak hogy a Hedda Gabler megértésének művészi környezet is kell, mert az ő tragédiája tulajdonképpen véve egy a darabban szereplő genialis iró tragédiája is.

Gauthier Margit-tal fejezte be vendégszereplését. Ezen az estén telt házzal nyerte a tapost. Egész virágos hüllött reá a színpadon.

Szűry Dénes.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Emlékezzünk régiokról. Ezen cím alatt adott ki ifj. Szilágyi Gyula egy kötetet, melyben Hódmezővásárhely multjából mond el különféle történeteket, vagy rajzol apró képeket, anyaga nagyobb részét a városi levéltár adataiból, vagy szájhagyományból merítve. Többek közt elmondja, miként hazaköltötte a kurucz háborúk után Schlick tábornok és gróf Károlyi Sándor Várasárhely birtokáért, míg végre a roppant uradalma ez utóbbinak sikerült megszerezni. A régi közigazgatás félszecségeiről is sok jellemző adatot felsorol, végül pedig a vásárhelyi boszorkányok dolgát ismerteti. A könyv Hódmezővásárhelyen jelent meg; ára nincs feltüntetve.

Vándorbiráskodás Mátyás király alatt. Irta dr. Küffer Béla. A szerző tanulmányában a középkori magyar vándorbiráskodás érdekes kérdését taglalja, főképp összefüggésben Mátyás királlyal, a ki ezt az ősrégi intézményt felélesztette és Pestmegyében maga vezette. A csinos kiállítású füzet ára 1 korona 20 fillér.

«Pálma Panna», regény, írta Bányász László. Egy fiatal iró első nagyobb kísérlete e regény; a kiforratlan kezdő meglepészik szerkezete egyenlenségén, jellemrajza ingadozásán; de vannak sikerült részei is, melyek a szerző regényírói tehetségéről tanuszkodnak. A kötet az «Országos irodalmi részvénytársulat» kiadásában jelent meg.

A «Budapest» című politikai napi szerkesztője Gracza György, ki husz év óta szerkesztette a lapot, egészségi okokból visszalépett, s a szerkesztést Szatmári Mór Kossuth-párti képviselő vette át.

* Zichy-estély Hajdu-Szoboszlón. Nagy műélvezetben részesült a mult vasárnap Hajdu-Szoboszló város közönsége. Gróf Zichy Géza mint az ottani dalegylet díszelnöke, családjával tetőtleni kastélyából átrándult a tiszteletére rendezett estélyre. A kiválóan sikerült estély műsorát a művész-gróf személyeiből állították össze s műkedvelők adták elő, de maga Zichy gróf is a közönség óhajátára zongorán eléjszott néhány darabot.

Lovasszínház, hosszú kocsisor fogadta a vasutnál gróf Zichyt, hol a város nevében Fekete Sándor polgármester, a dalegylet nevében pedig Kovács Gyula országgyűlési képviselő üdvözölte. A Zichy-estély összes számai mind a Zichy gróf műveiből kerültek ki. Különösen nagyban fokozta az estély érdekességét a gróf új dalműve, a «Nemo» című opera több hatóság részleteinek előadása. A «Nemo» története II. Rákóczi Ferenc korszakából van merítve s már legközelebb a m. kir. Operában is előadásra kerül. Egyes énekszámokat kiváló sikerrel előadtak Jánosy Antal és Szabó Antal baritonisták, a szövegészleteket dr. Baltazár Dező esperes-lelkész szavalta, a karokat a dalegylet énekelte. Az előadás valamennyi száma rendkívüli hatást gyakorolt a közönségre. Zichy grófot a nyitl színen Kovács Gyula országgyűlési képviselő üdvözölte, mire gróf Zichy meghatóttan válaszolt. Majd a művészek személyesítők úrhölgyek átadták a mű-

Gróf Andrássy Dénes a gyászkoosi mögött.

Gróf Andrássy Dénes a vasutnál a koporsó megérkezésekor.

Gyászkapu a nyírjési erdőszőlőnél (alatta a gyászkoosi látható).

GRÓF ANDRÁSSY DÉNESNÉ TEMETÉSE KRASZNAHORKÁN.

vésznek a dalegylet ezüst koszorúját, Foghty Jánosné úrnő pedig a szoboszlói nők élővirág koszorúját. A közönség kértére Zichy gróf ezután zongorához ült. Előbb a Szózatot, majd a Hymnust játszotta el. Azután «Magyar ábránd»-jaiból mutatott be néhányat. A főúri művész remek játékát szűnni nem akaró tetszésnyilatkozatokkal jutalmazta a nagy számban összegyűlt közönség, mely előtt mindig feledhetetlen marad a szép estély.

Magyar Színház. «A fecskefészek». Operett két felvonásban, előjátékkal. Irta: Ordonneau; fordította: Mérei Adolf. Zenéjét szerzte: Henry Herblay. Bemutatták f. hó 28-án. Ordonneau több darabját adták már budapesti színpadon és többnyire megállottak helyüket. Az új operett meseje vékony és nem valami új. Két ifjú szerelmes két leányba és a «Fecskefészek» című zárdából meg akarja szöktetni ideálját. Az egyik barátihában, a másik pedig leányok öltözködve megy a zárdába. És némi bonyodalom után egymáséi lesznek. A darab muzsikája a modern operettzenében előkelő helyet foglal el. Az egyes énekszámoknak fulbemászó dalmála van és a finálék is jól vannak megalkotva. Az új díszletek és ruhák csinosak. Az előadásban a

színház művészi személyzete a töle telhető megtette. Anday Blanka és Kornai Berta szép énekével és merész tánczával kiérdemelték a tapost; Ráthonyi és B. Szabó is jól énekeltek s Sziklai és Sziklainé ügyes mókáin jól mulatott a közönség.

K-5.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A Magyar Tud. Akadémia október 24-iki ülése Ir. Heinrich Gusztáv elnöklésével ment végbe.

Hegedűs István fölvasta: «Raguzai emlékszed Mátyás királyról» című tanulmányát. Raguzai a XIV. század derekától a XV. század végéig szívsan ragaszkodott Magyarországhoz. A mikor Mátyás király ifjan s olyan váratlanul meghalt, a raguzai tanács emlékünnepe rendezett, s Mátyás királyról az emlékszedet Cervinus raguzai költő tartotta. Ez a Cervinus Raguzában született 1463 táján s már tizenhárom éves korában Rómába került, a hol Pomponius Laetusnak volt a tanítványa s másfél évtizeden át lakott Rómában. Valamivel 1490 előtt tért vissza Raguzába s mert híres költő volt, a tanács azért bizta rá Mátyás király emlékszedetnek dícsőítését. A mint maga készítette siratából tudjuk, 1520-ban halt meg. Mátyás királyról mondott dícsőítő beszédét, a melyben a Hunyadi-ház történetét is nagy vonásokban, de hitelesen mondta el, Hegedűs magyarrá fordította s fordításából pár részletet föl is olvasott. Ezután Gyomlay Gyula levelező-tag magyarázgatta a «Szent István-féle görög adománylevél» egy eddig megfejtetlen szavát.

A Kisfaludy társaság október 26-iki havi ülésén Vargha Gyula főtitkár jelentései után a felolvasások sorát Lévy József három mély hatású költeményének («Haladás», «Csermely», «Egy barátom távozásakor») bemutatása kezdte meg. Ezeket Vargha Gyula olvasta föl. — Radó Antal egy szatirikus költeményét adta elő «Vojtina levele öccséhez» című alatt, mely az újságírás dícsőretét elmés versekben mondja el. Kozma Andor olvasta fel Vízota Gyula vendégnek «Kisfaludy Károly mint hirlapíró» című tanulmányát. Az utolsó felolvasásnak is vendég volt a szerzője: Gábor Ignác, a kinek a magyar ősi ritmusról írt tanulmányát Vargha Gyula mutatta be.

Az ülés után a társaság tagjai nagy számban gyűltek össze a «Continental» fogadó egyik termében, a hol Berzeviczy Albert közoktatási miniszter, a társaság alelnöke is megjelent. A minisztert ünnepelték abból az alkalomból, hogy a napokban adta be a képviselőházban a népoktatási törvényjavaslat módosítását. Beöthy Zsolt, a Kisfaludy-Társaság elnöke köszöntötte fel a minisztert, fejtegetve a törvényjavaslatnak az irodalom szempontjából is fölöttébb fontos jelentőségét. Berzeviczy miniszter azonnal válaszolt. Hangoztatta, hogy azon a helyen, a melyről, politikai hivatásában, a magyar közművelődést vezet, sohasem tudna olyat tenni hivatalosan, a miben ne értenének vele egyet a magyar irodalom jelesei, elleben úgy érzi, hogy minden nyitl és közérdekű szereplésében az növeli erejét s bátorságát, ha a hazafias magyar írók testületének az erkölcsi támogatását érzi és ezzel egyetérte cselekszik.

MI UJSÁG?

A király ideje nagy részét Gödöllőn tölti s majd minden nap vadászik. Gödöllőn fogadta október 26-ikán Körber osztrák miniszterelnököt is. Gizella főhercegnasszony már a mult hét elején elutazott Gödöllőről Kis-Tapolcsányba, leánya, Augusztia főhercegnasszony látogatására. Lipót bajor herceg október 26-ikán este indult vissza Münchenbe. Ő Felsége október 29-ikén délután megy Bécsbe és november 5-ikén tér vissza Budapestre, két heti tartózkodásra.

Műemlékek Budapestén. A jövő 1905. év a fővárosra különösen a miatt lesz nevezetes, mert számos nagyszabású mű alkotása éri meg befejezését. Hauszmann Alajos az 1871. óta épülő budavári királyi palotát adja át véglegesen rendeltetésének; Káiser József a lipótvárosi hatalmas bazilikát 1905 nyarán fejezi be. (Ennek építését Hild Károly 1851-ben kezdte, majd az 1867. évi kupalabeomlás után Ybl Miklós újra tervezte.) Ungancsak a jövő évre várható Strobl Alajos Szent István lovas-szobra, a mely a Mátyás-templom jobboldalán a Halászbástya belső udvarán fog állani; a kerepesi-úti temetőben a Strobl és Gerster Kálmán tervezte Kossuth-mauzóleum; Zala György két munkája: az eszrédes emlékmű, továbbá Andrássy Gyula gróf lovas-szobra és több kisebb műtárgy, köztük Szécsi hagyatéka: az Erzsébet-terre állítandó szökőkút.

Az eszrédei emlékműre kerülő szobrok, allegorikus csoportok és domborművek közül eddigleg tizenhét részlet készült el teljesen, a melyek még

ez év folyamán az ércöntőbe kerülnek. A szobrokat nálunk fogják ércbe önteni, Haraszti József és Róna József öntődjében. Az egyes részleteknek arányai oly nagyok, hogy az emlékmű egyike lesz a legmonumentálisabbnak. Az allegorikus csoportok számát Zala újabban még kettővel megnövelte; az egyik a «Szántó-vető embert», a másik az «Életünket és vérünket» ábrázolja. Az előbbi egy izmos ősmagyar szántóvetőt ábrázol, az utóbbin pedig Petőfit látjuk a csatatéren, a mint halálos sebével lováról lehanyatlik, de jobb kezével végső erőfeszítéssel a kebelére szorítja a nemzeti lobogót s a költőt a géniusz fölemeli a csatatérről.

Szobrok. A Kassán állítandó honvédszoborra hirdett pályázatnál az első pályázatok legjobbnak talált három mű újabb versenyén a bizottság egyhangulag a «Hazaszeretet» jelű pályaműnek ítélte oda a jutalmat s ezt rendeli meg. Alkotói Szamolovszky Ödön és Horvay János budapesti szobrászok, kik a czeplédi és hajdunászi Kossuth-szobrot és legújabban gróf Andrássy Dénesné Rosznyón felállítandó szobrát készítették. — Hódmező-Vásárhely pedig a mult század elején élt egyik jeles uttóró színésznek és zeneszerzőnek, Szerdahelyi Józsefnek (kinek fia volt a Nemzeti Színház kitűnő művésze, Szerdahelyi Kálmán) emel szobrot. A gyűjtést megindították, a városi tanács ezer koronát szavazott meg. Remélik, hogy a mell-szobor a nyárra kész lesz. — Csiky Gergelynek, a jeles drámaírónak mellszobrával díszítik a aradi színház előcsarnokát.

Rákóczi hamvainak hazahozatala. Thaly Kálmán képviselő, a jeles történetíró a kormány kérésére legközelebb Konstantinápolyba megy, hogy II. Rákóczi Ferenc fejedelem és bujdosó társai hamvainak hazaszállítása ügyében az előkészítő lépéseket tegye. Thaly Konstantinápolyból ki-megy Rodostóba és a kis-ázsiai Iszmíbe, hol az illetékes hatóságok és a sirok őrzetével megbízott lazaristák közbejöttével a sirokat újból felnyitattja, s meg fogja állapítani a hamvak kivételének és elszállításiának részleteit is. Thaly Kálmán kutatásai közben a fejedelem rodostói tartózkodására és környezetének tagjaira vonatkozólag új érdekes adatok birtokába jutott.

Kun Gyula fővárosi tanácsost megistizelő elismerésben részesítette Budapest közgyűlése október 26-ikán. Kun Gyula, a nagy műveltségű, puritán jellemű tanácsos, már harmincz évnél régebben szolgálja ritka képességeivel a fővárost. Ha olyan őszinte és egyenes szavú nem volna, bizonyára gyorsabban halad előre. Így is a mely ügyosztálynál hosszabban kellett maradnia (például a fővárosi vízvezeték intézésénél), ott az ő ismeretei, intézkedései a város fejlődésére annál hathatósabb eredményt jártak. Jelenleg az építési ügyek vezetője.

Az október 26-iki közgyűlésen a legünnepebb alakban Heltai Ferenc az az indítványt tette, hogy a jeles főúriinak a főváros fejlődése és a adminisztráció körül szerzett érdemei elismerésül évi 3000 korona személyes pótlékot szavazzon meg, s ezt a nyugdíj megállapításánál is tekintetbe vegyék. Az indítványt 197 városatyja írta alá és egyhangulag, taps és éljenzés közt szavazták meg.

Eljegyzés. Uglyai Nyegre László országgyűlési képviselő és neje szül. Illyasevich Emma leányát, Margit kisasszonyt eljegyezte dr. Morelli Gusztáv, a jeles fametsző és iparművészeti tanár Morelli Gusztáv fia.

Emberbaráti új intézet alapját tették le október 27-ikén a fővárosban, a Szövetség-utczában. Ez a Poliklinika intézetét egészíti ki, mely eddig egy kisebb épületben szorongott. Szegény betegeknek előkelő orvosok adnak tanácsot, irnak receptet és a mennyire lehet, az orvosságot is ingyen kapja a beteg. A 400,000 koronába kerülő új épület a járó betegek számára lesz berendezve. Az alapító letévésénél gróf Apponyi Albert, az egyesület elnöke mondott beszédet, melyben megemlékezett az állam és főváros hozzájárulásáról, valamint egy jótékony külföldi emberről, a kinek tetemes áldozatkészsége tette lehetővé a nagy arányú fejlődést, nevét azonban titokban kívánja tartani. Az intézet új épülete két év alatt készül el.

Angol-orosz bonyodalom. Az angol hadi flotta középtengeri részének egy csoportja a mult napokban tette meg az adriai tengeren szokott útját és látogatásait a barátságos államok kikötőiben. Egy része, négy nagy csatahajó és két torpedónaszád október 26-án reggel Fiuméba érkezett, Custanze tengerpartjára vezetés alatt. Az angol tengerészeket a fumei hatóságok, élükön báró Rosner Ervin kormányzóval, igen szívélyesen és előzékenyen fogadták, de ott tartózkodásukat a közbejött riasztó események miatt meg kellett rövidíteni. Október 27-ikén éjjel a flotta földszete horgonyt az angol admirális parancsára Malta szigetéhez szöktet, hogy ott egyesüljön a közép-tengeri angol hajórajjjal és a Gibraltárnál esetleg útját állja a Kelet-Ázsiába igyekező orosz balti flottának. A balti flotta

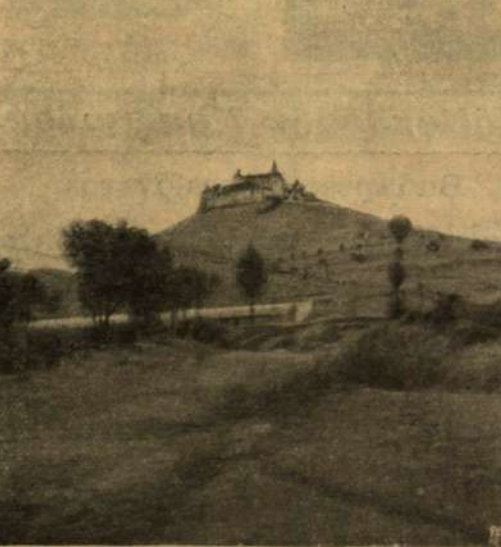

GRÓF ANDRÁSSY DÉNESNÉ MAUZOLEUMA KRASZNAHORKÁN.

Jely Gyula fölvételei.

BUBICS ZSIGMOND KASSAI PÜSPÖK A MAUZOLEUM FÖLSZENTELÉSÉROL KIJÖVET ÁLDÁST OSZT.

Benke Sándor amateur fölvétele, KRASZNAHORKA VÁRA.

ugyanis az angol partokon, Hull közelében angol halász-hajókra ágyúzatott, két embert megölt, nehányat megsebesített, egy gőzös-bárkát elsüllyeszt. Ezért az angol kormány a legközelebbi idő alatt a legteljesebb elégtételt követeli Oroszországtól. A czár részvétét fejezte ki az október 21-iki «szerencsétlenség» miatt, de mivel az angol kormány a bűnös orosz tisztek megfenyítését is sürgősen követeli s az oroszok erre még nem tettek ígéretet, az angol hajóhad mindenütt, a hol csak található, parancsot kapott, hogy bizonyos ponto-

kon összegyűljön, hogy a mint szükséges, az orosz flottát feltartóztassa. Roszdostvenszky orosz admiralis és tisztjeinek előadása a hull-i szomorú eseményről annyira ellenkezik az angol hivatalos vizsgálat adataival, az angol nép annyira ingerült, hogy e pillanatban sokan a legkomolyabb következményekről tartanak.

HALÁLOZÁS.

JÁVORSZKY APOLLINÁR lovag, volt osztrák miniszter, a lengyel klub főnöke, az osztrák politikának egyik szereplője, meghalt 79 éves korában. Több ízben a delegáció tagja volt, 1893-ban pedig a Windischgrätz-miniszteriumban tárca nélküli miniszter. Temetése országos költségen ment végbe Lembergben.

Elhunytak még a közelebbi napokban: Nyilhegyi RUPP IMRE, nyug. miniszteri tanácsos, sokáig fővárosi tisztviselő, aztán a közmunkatanács tagja és előadója, ki csak nemrég vonult nyugalmába, 64 éves korában Budapestén. — FLORE FLORIÁN János kolozsvári minorita segédtestvér 64-ik évében. — SCHULTZ ANTEAL munkási főgimnáziumi tanár, kiérdemült róm. kath. lelkész 60 éves korában Munkácsán. — UTHOLD János, ki a villamosági technikában az uttórkó közé tartozott Magyarországon, a telefontelepítési részvénytársaság igazgatója, Hannoverben, a honnan holtestét Budapestre hozták. Az elhunytban dr. Szabó Imre fővárosi tiszti ügyész apósát gyászolja. — STOCZKA KÁROLY, a «Bácskai Ellenőr» szerkesztője, 62 éves korában Szabadkán, hol a lapot huszonöt évig szerkesztette hazafias szellemben, a város költészetét temették el. — SANKOVICS JENŐZ dr., az egri egyházmegye fiatal theologiai tanára, Győrérvaluban. — SZENESSY MIHÁLY fővárosi polg. iskolai igazgató 50 éves korában. — SZUPER LAJOS dr., elsőosztályú m. kir. honvéd főorvos-67 éves korában Kis-Kun-Halason. — SZIGETI SAMU dr., tiszafüredi orvos Budapestén, 52 éves korában, Tiszafüreden. — GÖRGE FERENCZ, volt 48-as honvédtizedes, 79 éves korában Rákospalotán. Egyike volt azoknak a Hal-ler-huszároknak, a kik a szabadságharcz hírére ezredükkel együtt haza jöttek Magyarországra. — JUNO JÓZSEF bognármester, a ki részt vett a Napoleon elleni lipsei csatában, száztizenhárom éves korában Szabadkán, s öt házasságából egyetlen élő gyermeke, hetvenhárom éves leánya gyászolja. — BRAUN VINCEZ őrnagy, a katonai tudományos- és kaszinó-egyesület titkára Budapestén. — LIPSZT Lőrő, az orthodox ier. hitfelekezet köztvitő bizottságának elnöke, jeles Talmud-tudós, ki Abauj-Szántón sokáig volt rabbinus, Budapestén. — LAKATOS DEZSŐ, váci egyházmegyei IV. éves hittudomány-hallgató, a papnevelő-intézet Pázmány-irodalmi egyetemen elnöke, 23 éves korában Hatvanban. — RAUSCHAN JÁNOS vajdahunyadi vasgyári segédellenőr, 30 éves korában Budapestén. — GÉCZY JÓZSEF államvasuti igazgatóság elnök, 50 éves korában Budapestén. — HARTMANN JÁNOS nyug. községi jegyző, 64 éves korában Újsóvén.

ÖZV. SCHLAUCH JOZSEFNE, szül. Fiala Anna, néhai Schlauch Lőrincz bíbornok-püspök sógornője, 92 éves korában Nagy-Váradon. — ÖZV. KEREPÉSSY JENŐNÉ, szül. Gömöri Szontágh Teréz, Szontágh

Schicht-szappan

Mindenütt kapható! Bevásárlásnál különösen arra ügyeljünk, hogy minden darab szappan a „Schicht“ névvel és a fenti védjegyek egyikével legyen ellátva.

Tornaszer

egy a hadsereg, mint iskolák részére készen vagy megrendelés szerint kapható
Lopos Gyula
tornaszer-készítő
Budapest, III. ker.,
Zsigmond-u. 102.
Árjegyzék kiadásra megküldetik. 10590

Testesség, Kövértestűség.

Hogy nyúlánkká legyünk a nélkül, hogy az egészségünknek ártson, használjuk a **Pilules Apollon**-t, mely tengeri növények alapján van előállítva és párisi orvosok által jóváhagyva.

E könnyen betartható gyógyszer elhajtja a túlságosan emponit csalhatatlannal és biztosítja rövid idő alatt a kövértestűség gyógyulását mind a két nemnél.

És a tika minden elegáns hölgynek, ki nyúlánk és fiatalos alakját meg akarja őrizni. Egy üveges ára utasítással együtt K 6.45 bérmentve, utánvéttel K 6.75.

J. Ratié, Pharmacia, 5, Passage Verdeau, Paris (9e).

Raktár Berlinben: **B. Hadra, gyógyszerész, Spandauerstrasse 77.**

Ausztria-Magyarországban: **Török József gyógyszerész, Budapest, Király-utca 12.** 10620

SERRAVALLO

China-bora vassal.

Erősítő szor gyengék, vérszegények és lábbadozók számára. Étvágygerjesztő, idegerősítő, vérjavító szer. 10246

2000-nél több orvosi vélemény.

Kitűnő íz.

J. Serravallo — Trieste-Barcola.

Kapható a gyógyszerárakban

1/2 literes üvegekben K 2.40 és

1 literes üvegekben K 4.40.

Kocsi-gyártás.

10582

Budapesti kovács- és kocsigyártóipartestület védnöksége alatt álló

Kocsi Árucarnok-Szövetkezet,

Budapest, VII., Kerepesi-út 72.

Ajánl mindennemű hintókocsit.

Ha őszül a haja

ne használjon mást, mint a

„STELLA“-HAJVIZET,

mert ez nem hajfestő, de oly vegyi összetételű szer, mely a haj eredeti színét adja vissza. Üvege 2 K.

ZOLTAN BELA gyógyszerárakban,
Budapest, V/49, Szabadság-tér, Sétány-utca sarkán. 10564

Cs. és kir. kizár. szabadalmazott

világító-kályha-gyár

Krén I.

Székesfehérvár.

A jelenkor legjobb kályhái.

Kívánatra küldök ingyen és bérmentve képes árajegyzéket.

MARGIT-CREME,

mely vegytiszta, sem higanyt, sem ólomot nem tartalmaz, teljesen ártalmatlan. Ezen világított arckrém pár nap alatt eltávolítja a szőrt, a foltot, pattanást, bőrtörést (Mitesszer) és minden más bőrbánt. Kisméltja a ráncokat, redőket, himlőlyeket és az arcot hófehérre, simává és üdővé varázsolja. A nagy tárgy 2 kor., kis tárgy 1 kor.

Margit hálygyar 1 kor. 20 fill., **Margit szappan** 70 fill., **Margit fogpórá** (Zahn-pasta) 1 kor., **Margit arcorv** 1 korona.

Hamisítványok bíróság üldöztetnek.

Postán utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése után küldi a készítő:

Földes Kelemen gyógyszer, Arad.

Budapesti fiókák: **Török József** gyógyszer, Király-12 és Andrássy-út 29. Kapható minden gyógyszerárakban.

Postán utánvétellel vagy a pénz előzetes beküldése után küldi a készítő:

Földes Kelemen gyógyszer, Arad.

Budapesti fiókák: **Török József** gyógyszer, Király-12 és Andrássy-út 29. Kapható minden gyógyszerárakban.

Franklin-Társulat nyomdája, Budapest, (IV. Egyetem-utca 4.)

45. SZ. 1904. (51. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ
NAGY MIKLÓS.

FŐMUNKATÁRS
MIKSAZÁTH KÁLMÁN.

BUDAPEST, NOVEMBER 6.

Közlendési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világöröklével együtt) egész évre 24 korona félre — 12 • Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 16 korona félre — 8 • A POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világöröklével) egész évre 10 korona félre — 5 • Külföldi előfizetőknek a postailag megfizetendő viteldij is csatolandó.

BERCZIK ÁRPÁD.

A MIKOR Berczik Árpád 40 évi állami tisztviselői működés után most nyugalomba vonul: ez voltaképp azt jelenti, hogy mint író ezután kizárólag az irodalomnak fog élni s az eddigénél is nagyobb arányú működést kezd. Örökifjú vigjátékirónk tele van új színmű-tervekkel, új történeti tárgyakkal, új társadalmi kérdésekkel. Csak győzze mind megírni, a mint becsavágja és munkakedve készíti.

A „Himfy dalai” nagy sikere alkalmából éppen hat évvel ezelőtt e helyen bőven méltattuk Berczik Árpád egész írói működését, kiemelve, hogy a legmunkásabbak egyike volt azok közt, akik a nemzetiség magyar vigjátékot Kisfaludy Károly óta előbbre vitték. A nemzetiség irányban való tovább fejlesztés, ez Berczik Árpád irodalmi hitvallása. A külföldi mintákból csak a formatökélyt, a technikai ügyességet kell ellesni, de a szellem, a lélek, a belső tartalom hamisítatlanul magyar legyen. Tolla és szóval ezt az elvet hirdeti Berczik az újabb nemzedéknek is. Abban az irodalmi szövetségben is, mely „Magyar szinpadai szerzők egyesülete” nevét viseli s melynek Berczik Árpád egyik elnöke, lelkesedéssel harcol az ő nemes irodalmi elveiről. Ez egyesület megalakulása első sorban Berczik érdeme s a testületi szellemet főleg az ő rokonszenves egyénisége tartja fenn a tagok közt. Ugy szólva a néhány évtized előtt virágzott „Kávéforrás”-társaságot keltette új életre ez a társaság, melynek tagjai minden hétfőn este az Országos Kaszinó egyik éttermében gyűlnek össze.

Az utóbbi hat év is mind megannyi termékeny esztendőnt jelent Berczik Árpád drámaírói pályáján. Már 1898-ban, midőn írói működését legutóbb ismertettük, nem kevesebb, mint 28 színdarabjára emlékezhetünk meg. Azóta e tekintélyes sorozat még gazdagodott. A „Kurucok Párisban” című vigjátékban a mult dióságába és szenvedésbe nyúlt vissza, majd a mai politikai élet fonákjait tette nevéssé a „Miniszterválság” című társadalmi vigjátékában.

Utána ismét történetünk egyik legérdekesebb korszakába, a Mária Terézia idejébe kalandozik s megírja a „Pozsonyi diétán” című vigjátékot, melyben a híres Grassalkovich herceget viszi a színpadra. Közben opera-szöveget is ír egy fiatal költő társaságában.

BERCZIK ÁRPÁD HIVATALI DOLGOZÓSZOBÁJÁBAN.

Erdélyi fényképe.